

Regeringens proposition

1984/85: 132

om tolk- och översättarutbildning m. m.;

beslutad den 21 februari 1985.

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll för den åtgärd och det ändamål som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

INGVAR CARLSSON

LENA HJELM-WALLÉN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att den tolk- och översättarutbildning, som behövs för att tillgodose bl. a. invandrarnas behov av tolk- och översättarservice, skall genomföras mera samlat än f. n. Högskolans tolk- och översättarutbildning skall enligt förslaget sammanföras i ett tolk- och översättarinstitut vid universitetet i Stockholm. Den nuvarande tolklinjen läggs ned. Institutet får ansvaret för att i mera flexibla former tillgodose de snabbt skiftande behoven av tolkutbildning.

Propositionen berör vidare vissa frågor om auktorisation av och tillsyn över tolkar och översättare.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1985-02-21

Närvarande: statsrådet I. Carlsson, ordförande, och statsråden Lundkvist, Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Thunborg, Wickbom.

Föredragande: statsrådet Hjelm-Wallén

Proposition om tolk- och översättarutbildning m. m.

1 Inledning

I prop. 1984/85: 100 bil. 10 (s. 330) meddelade jag min avsikt att föreslå regeringen att avge en särskild proposition rörande utbildning av tolkar och översättare samt hithörande frågor. Jag återkommer nu i detta ärende.

1.1 Tidigare riksdagsbehandling av frågor om tolkservice m. m.

Jag vill först kort redogöra för regeringens och riksdagens tidigare behandling av frågor rörande samhällets tolkservice.

I prop. 1974: 1 bil. 10 (s. 231) behandlades invandrarutredningens förslag i betänkandet (SOU 1972: 83) Invandrarutredningen 2, Tolkservice. Nordisk språkkonvention, vad gäller tolkutbildning på högskolenivå. Föredraganden stödde därvid förslaget om en utbyggd tolkutbildning men ansåg att utbildning på högskolenivå skulle ges vid dåvarande filosofisk fakultet som yrkesinriktade kurser och inte, som utredningen hade föreslagit, vid en särskild tolkskola. Därmed skulle man rationellt utnyttja befintliga resurser och ge ökad rörlighet åt den eftergymnasiala utbildningen. Riksdagen beslutade i enlighet härmed (UbU 1974: 13, rskr 121).

Utbildningen började på försök vid universitetet i Stockholm år 1976. I samband med högskolereformen, som trädde i kraft den 1 juli 1977, inrättades tolklinjen som en allmän utbildningslinje om 60 poäng och förlades till flera högskoleenheter.

I prop. 1974: 1 bil. 10 (s. 432) behandlades också frågan om kontakttolksutbildning med utgångspunkt i invandrarutredningens förslag i nyssnämnda betänkande. Där föreslogs att utbildningen skulle bedrivas dels i studiecirklar, dels som ämneskurser vid folkhögskolor. En försöksverksamhet hade bedrivits av statens invandrarverk (SIV) men utbildningen

föreslogs bli överförd till skolöverstyrelsen (SÖ) med giltighet fr.o.m. budgetåret 1974/75. Riksdagen godkände förslagen (UbU 1974: 20, rskr 185).

I prop. 1974: 1 bil. 13 (s. 164) behandlades frågan om auktorisation av tolkar m. m. med utgångspunkt i nämnda betänkande från invandrarutredningen. Föredraganden ansåg att det inte fanns behov av att genom särskilt kunskapsprov styrka kompetensen hos de personer som hade genomgått tolkutbildning. Hon uttalade även stöd för åsikten att en myndighet själv bör få avgöra vilka kvalifikationer en tolk eller översättare bör ha i det enskilda fallet. Föredraganden anförde vidare att auktorisation eller examination av tolkar och översättare t. v. inte skulle införas för sådana som inte har genomgått tolkutbildning.

Inrikesutskottet (InU 1974: 6) anförde vid sin behandling av frågan att enligt dess uppfattning starka skäl talade för att ett auktorisationssystem för tolkar och översättare infördes och föreslog att Kungl. Maj:t skulle pröva denna fråga ytterligare. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr 96).

I anledning av riksdagsbehandlingen föreslog regeringen i prop. 1975: 26 om riktlinjer för invandrar- och minoritetspolitiken m. m., att ett auktorisationssystem för översättare och tolkar skulle införas. Auktorisationen skulle bygga på föreskrivna kunskapsprov och därutöver skulle vissa allmänna villkor ställas upp. Auktoriserade tolkar och översättare skulle föras in i register.

Inrikesutskottet stödde förslagen och uttalade (InU 1975: 6) att någon direkt föreskrift för myndigheter att endast anlita godkänd tolk eller översättare inte torde vara erforderlig. Detta blev också riksdagens beslut (rskr 160).

1.2 Arbetsgruppen för tolkfrågor

Den 21 december 1983 förordnade statsrådet Gradin att en särskild arbetsgrupp inom regeringskansliet¹ skulle bereda vissa frågor som rör tolkutbildningen samt auktorisationsverksamheten för tolkar och översättare. Arbetsgruppen har haft till uppgift att bereda de förslag som har lagts fram i betänkandena (Ds U 1982: 10) Reformerad tolkutbildning, (Ds H 1982: 2) Att godkänna tolkar och auktorisera översättare – en utvärdering samt i statskontorets rapport (1982: 19) Översättningsverksamheten i statsförvaltningen. Förslagen har remissbehandlats. Arbetsgruppen har avgett rapporten (Ds A 1984: 11) Tolk- och översättarservice i utveckling. En sammanfattning av rapporten bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga*.

Arbetsgruppen har i sitt arbete haft kontakter med berörda myndigheter och organisationer.

¹ Departementsrådet Stig Lundström, ordförande, samt departementsråden Rutger Croneborg och Lars Ekholm.

1.3 Arbetsgruppens viktigaste förslag m. m.

- Ett tolk- och översättarinstitut inrättas vid universitetet i Stockholm.
- Institutet svarar för utbildning av tolkar och översättare på högskolenivå samt har ett övergripande ansvar för merparten av tolkutbildningen i landet. Vidare ansvarar institutet för bl. a. visst utvecklingsarbete inom tolk- och översättarområdet.
- Godkända tolkar med fallenhet för översättningsarbete får en kompletterande översättarutbildning vid institutet.
- Svenska språknämnden får samordningsansvar för det terminologiska utvecklingsarbetet på invandrarpråk.
- Kommerskollegium (KK) ansvarar också i fortsättningen för prov- och auktorisationsverksamhet. De studerande som genomgår fullständig tolkutbildning vid institutet jämställs med dem som har genomgått kollegiets prov med godkänt resultat.
- En auktorisation gäller under tio år. Förnyad auktorisation kräver obligatoriskt omprov.
- Kontakttolkutbildningen bedrivs i huvudsak också fortsättningsvis inom studieförbund och vid folkhögskolor. Ansvaret för kursplaner för denna utbildning ligger hos institutet.
- Utbildningen av s. k. arbetsplatstolkar finns kvar, men de som har genomgått den utbildningen kallas i fortsättningen "tvåspråkiga kontaktombud".
- Kostnaderna för tolk- och översättarinstitutet beräknas till 3 028 000 kr. och de täcks genom högskolans anslag till tolk- och översättarutbildning samt överföringar från SÖ, SIV och KK.

Skrivelser i förevarande ärende har kommit in från Landsorganisationen i Sverige, Sveriges Tolkförbund, Godkända Tolgars Riksorganisation och Föreningen Auktoriserade Translatorer.

Jag kommer i det följande att utgå från arbetsgruppens förslag. Jag vill här betona att arbetsgruppen som underlag har haft de betänkanden – och remissynpunkterna på dessa – som har redovisats i det föregående.

Jag kommer – efter samråd med statsråden Gradin och Hellström – att behandla frågor som rör nu nämnda utbildningar. Huvudfrågan rör inrättande av ett tolk- och översättarinstitut. Jag kommer vidare att ta upp vissa frågor rörande KK:s provverksamhet. Många av arbetsgruppens förslag är av den arten att de inte kräver beslut av riksdagen för att genomföras och berörs bara kortfattat för sammanhangets skull.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Ett invandrapolitiskt perspektiv

En av de viktigaste åtgärderna inom ramen för invandrapolitiken är att underlätta kommunikationen mellan invandrarna och den svenska omgiv-

ningen. Språksvårigheter är ett av de allvarligaste hindren för många invandrare när det gäller att ta del av viktig information och att klara kontakterna med myndigheter och i t. ex. arbetslivet. Betydande insatser har också gjorts för att underlätta för invandrare att få undervisning i svenska och orientering om det svenska samhället. Ett viktigt inslag i invandrapolitiken är tolkservice, som invandrare behöver främst under den första tiden i Sverige när de saknar nödvändiga kunskaper i svenska språket och om svenska samhällsförhållanden. Sådan service kan behövas i vissa situationer även lång tid efter invandringen.

Behovet av tolkservice kan sålunda ses såväl i ett kortsiktigt som i ett mera långsiktigt perspektiv. I det kortsiktiga perspektivet påverkas behovet av tolkservice av den aktuella invandringssituationen. Det långsiktiga behovet är beroende av olika gruppers och individers varierande behov under lång tid i olika situationer i kontakten med olika samhällsinstitutioner.

Invandringen har under senare delen av 1970-talet och början av 1980-talet ändrat karaktär. Arbetskraftsinvandringen har nästan helt upphört och ersatts av invandring av anhöriga och flyktingar. Den nordiska invandringen har minskat kraftigt. De utomnordiska invandrargruppernas sammansättning har inneburit att grupper med en kulturell och språklig bakgrund, som vi i Sverige hittills har varit obekanta med, har kommit hit. Dessa förändringar i invandringen har ställt nya krav på tolkservice och på flexibilitet i tolkutbildningen.

2.2 Erfarenheter av hittillsvarande tolk- och översättarutbildning

De antaganden om arbetsmarknaden – bl. a. att tolktjänster skulle komma att inrättas inom kommuner och landsting för *högskoleutbildade tolkar* – som låg till grund för det tidigare återgivna beslutet om utbildningen var, som arbetsgruppen har visat i sin rapport, inte realistiska. Mycket få tolktjänster har inrättats och flertalet tolkar har arbetat som uppdragstagare med ofta ojämn arbetsbelastning.

Genomförandet av utbildningen har också varit förenat med vissa problem bl. a. genom de speciella krav som tolkutbildning ställer och som språkinstitutionerna delvis var främmande för. I inledningsskedet saknades i stor utsträckning läromedel. Förkunskaperna hos de studerande var mycket skiftande såväl mellan språkgrupperna som inom dessa. När man väl har kommit till rätta med sådana problem och genomfört en utbildning en eller några gånger har behovet av utbildningen i fråga varit mättat eller av andra skäl fått omprövas. Man har fått göra uppehåll i utbildningen eller upphöra med den. Efter utgången av innevarande budgetår bedrivs utbildning på tolklinjen endast vid universitetet i Stockholm.

Kontakttolkutbildningen ges vid folkhögskolor och inom studieförbund. Arbetsgruppen redovisar att goda resultat nås framför allt vid folkhögsko-

lornas kurser samt vid de s. k. samverkanskurserna, då man dels studerar i studiecirkel, dels får undervisning vid folkhögskola. Ett problem i kontakt-tolkutbildningen har varit brister i förkunskaperna i svenska språket och allmän utbildningsbakgrund. Det har varit särskilt påtagligt inom de i Sverige "små" språken. Ett problem av annan art är att tolkcirkelarna kräver stora administrativa insatser. Som fördelar för cirkelformen kan anföras den geografiska spridningen och studieförbundens möjlighet att tillmötesgå lokalt betingade behov av tolkutbildning. För många utgör tolkcirkel den enda möjligheten att få utbildning. Tidigare dominerades kontakttolkutbildningen av studieförbundens cirkelverksamhet. Tendensen är nu att antalet cirklar minskar. Samverkan mellan studieförbund och folkhögskola blir allt vanligare.

Någon reguljär *översättarutbildning* har inte förekommit i vårt land. Däremot har det, som arbetsgruppen har redovisat, förekommit utbildning på försök vid universiteten i Stockholm och Göteborg i bl. a. engelska, finska och tyska. I det sistnämnda språket finns en lokal utbildningslinje i Stockholm.

Av denna begränsade översättarutbildning kan man inte dra några långtgående slutsatser. Erfarenheterna av den bör dock kunna utgöra en god grund för en framtida utbildning inom ramen för den organisation som jag föreslår i det följande.

2.3 Ett tolk- och översättarinstitut

De erfarenheter som jag nyss har redovisat och de överväganden och förslag som arbetsgruppen har avgett har övertygat mig om att högskolans tolkutbildning behöver förändras. Erfarenheterna visar enligt min mening att resurserna behöver koncentreras för att man skall få kontinuitet i utbildningen och för att kvaliteten skall kunna säkras. Vidare måste organisationen bättre anpassas till de skiftande utbildningsbehoven. I ett invandrarpolitiskt perspektiv är det viktigt att undervisning i ett språk smidigt kan bytas ut mot undervisning i ett annat.

Jag behandlar först frågan om en ny organisation för tolk- och översättarutbildningen. Jag tar därefter upp vilka åtgärder som bör vidtas inom ramen för den nya organisationen för att utbildningen på bästa sätt skall kunna tjäna dessa syften.

Enligt 16 kap. 13 § högskoleförordningen (1977: 263, omtryckt 1984: 100) är det möjligt att vid en högskoleenhet skapa inrättningar för särskilda uppgifter enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

Arbetsgruppen föreslår att ett tolk- och översättarinstitut inrättas vid universitetet i Stockholm i enlighet med dessa bestämmelser. Jag stöder detta förslag. I en sådan organisation blir det möjligt att samla kvalificerad sakkunskap och föra samman ekonomiska resurser som nu är spridda på skilda högskoleenheter m. fl. myndigheter. Det bör medföra väsentliga

fördelar att, som arbetsgruppen föreslår, föra samman såväl ansvaret för utbildningen på högskolenivå som ansvar för utvecklings- och stödfunktioner för tolkutbildningen i stort. Möjlighet till en systematisk kunskaps- och kompetensuppbbyggnad ökar och det blir större kontinuitet i verksamheten. Jag fäster särskild vikt vid att en organisation som är uppbyggd enligt dessa förslag bör medföra att kvaliteten i den yrkesinriktade tolkutbildningen höjs. Med den föreslagna organisationen bör man enligt min mening också kunna tillgodose verksamhetens speciella behov av kontakter mot skilda institutioner inom högskolan och mot samhället i övrigt.

Den föreslagna lokaliseringen anser jag lämplig av flera skäl. Ett av dem är att universitetet i Stockholm har mångsidig erfarenhet av utbildningarna i fråga. Vidare vill jag framhålla att man vid detta universitet bedriver forskning av särskild betydelse för institutets verksamhet genom det centrum för tvåspråkighetsforskning som har byggts upp där. Anknytning i övrigt till aktuell forskning kan tillgodoses genom institutets kontakter med skilda språkinstitutioner. Lokalfrågan kan också, enligt vad jag har inhämtat, lösas på ett tillfredsställande sätt inom universitetets nuvarande lokalbestånd.

Som arbetsgruppen har anfört bör lokaliseringen till Stockholm inte utesluta att institutet, när så är möjligt och lämpligt, förlägger sin utbildning även till andra orter. Härvid bör samarbete med andra högskoleenheters språkinstitutioner vara naturligt.

I fråga om institutets uppgifter blir givetvis utbildning den mest centrala. Den bör avse utbildning till tolk och till översättare, kompletterande översättarutbildning för tolkar med fallenhet för översättning, fortbildning m. m. Härvid förutsätter jag att kortare kurser kommer att kräva jämförelsevis stora resurser. Jag anser, liksom arbetsgruppen, att såväl tolk- som översättarutbildningen bör ligga på hög nivå och därför bygga på goda förkunskaper i de aktuella språken. Vidare ansluter jag mig till vad arbetsgruppen har anfört beträffande översättarutbildningens omfattning.

Hittills har riksdagen medverkat i planeringen av tolkutbildningen inom högskolan genom att anslå resurser samt att fastställa utbildningens längd och antalet utbildningsplatser på linjen. Som arbetsgruppen har framhållit krävs stor flexibilitet i planeringen av dessa utbildningar eftersom de förhållanden som styr behoven av utbildning ofta förändras snabbt. Därför bör institutets styrelse framdeles få besluta om utbildningarnas inriktning, längd och dimensionering. Jag vill betona att denna frihet för institutet att disponera resurserna syftar till att utbildningen skall kunna anpassas i fråga om längd och inriktning allt efter vilket språk det gäller och vilka förkunskaper de studerande har. Härigenom kan kvalitetskraven upprätthållas även om förutsättningarna för utbildningen skiftar. Arbetsgruppen har beräknat utbildningsvolymen till 60 årsstudieplatser, vilket jag anser vara en lämplig utgångspunkt för planeringen. Medel för institutets verksamhet bör anvisas under anslaget till utbildning för kultur- och informa-

tionsyrken, anslagsposten Universitetet i Stockholm, med visst angivet belopp. Regeringen bör inhämta riksdagens bemyndigande att avveckla tolklinjen. Det ankommer på regeringen att utfärda de föreskrifter och bemyndiganden som behövs för att utbildningen skall kunna anordnas i enlighet med vad jag har förordat.

Inom tolklinjen bedrivs vid universitetet i Stockholm teckentolkutbildning. Jag räknar med att UHÄ i sin kommande anslagsframställning lägger förslag om formerna för den fortsatta utbildningen i teckenspråkstolkning inom ramen för befintliga resurser.

Jag anser det ändamålsenligt att, som arbetsgruppen har föreslagit, det pedagogiska utvecklingsarbetet får bli en uppgift för institutet. Det innebär att vissa resurser som SÖ disponerar för bl. a. sådant arbete avseende kontakttolkutbildningen flyttas från SÖ till institutet.

Uppgiften att fastställa övergripande mål för kontakttolkutbildningen, vilken nu ankommer på SÖ (jfr prop. 1976/77: 100 bil. 12, s. 455, UbU 19, rskr 176) bör i fortsättningen åligga institutet. Jag vill erinra om att denna uppgift enligt uttalande i nämnda proposition inte får innebära att den traditionella frihet som gäller för studiecirkelverksamhet och folkhögskolorna åsidosätts.

Institutet kommer att få en god överblick över tolkutbildningen på alla nivåer genom den expertis som kommer att finnas företrädd där. Det är därför naturligt att studieförbund och folkhögskolor utnyttjar denna kompetens när kontakttolkutbildningen planeras och genomförs.

Jag stöder också förslaget att institutet får ett initierande och samordnande ansvar för visst lexikaltiskt arbete inom tolkspråken. Jag vill i detta sammanhang erinra om det uppdrag till statskontoret som statsrådet Göransson har aviserat i prop. 1984/85: 100 (bil. 10, s. 130). Uppdraget gäller utredning av hur ansvaret för produktion av lexikon för invandrarundervisning m. m. skall utformas. Vidare förutsätter jag att institutet engageras i det terminologiska arbete på invandrarspråk, för vilket svenska språknämnden har ett samordningsansvar (jfr prop. 1984/85: 100 bil. 10, s. 554).

Arbetsgruppen har inte angett någon tidpunkt för institutets tillkomst. Enligt min bedömning bör verksamheten börja den 1 juli 1986. Eftersom detta ger en ganska kort förberedelsetid har regeringen gett universitets- och högskoleämbetet i uppdrag att påbörja förberedelserna med utgångspunkt i arbetsgruppens förslag. Kostnaderna för institutet har beräknats till i runt tal 3 milj. kr. och skall enligt förslaget bestridas med medel motsvarande dem som nu används för tolk- och översättarutbildningen inom högskolan samt information och pedagogiskt utvecklingsarbete inom kontakttolkutbildningen. Vissa resurser som f. n. disponeras av SÖ, KK och SIV föreslås omdisponeras till tolk- och översättarinstitutet.

Jag anser att beräkningarna är godtagbara och att kostnaderna kommer att rymmas inom ramen för tillgängliga medel. De anslagsmässiga konsekvenserna bör redovisas för riksdagen i budgetpropositionen för budget-

året 1986/87. Jag vill i detta sammanhang framhålla att vissa resurser för planeringen av verksamheten vid institutet kan komma att erfordras redan innan det formellt har startat. Sådana behov bör kunna tillgodoses från den anslagspost till regeringens disposition som har föreslagits i prop. 1984/85: 100 bil. 10 under anslaget D 12. Utbildning för kultur- och informationsyrken.

Institutets arbete skall enligt förslaget ledas av en styrelse med företrädare för en rad skilda intressen på området. Den breda representation som föreslås är enligt min mening värdefull eftersom man därigenom kan tillföra erfarenhet från utbildare, brukare av tolk- och översättarservice m. fl. Det ankommer på regeringen att besluta i denna fråga.

2.4 Kontakttolkutbildningen

I likhet med arbetsgruppen anser jag att kontakttolkutbildningen i stort sett bör fortgå i nuvarande former. Det innebär att den även fortsättningsvis skall kunna anordnas inom studieförbund som studiecirklar, vid folkhögskolor som ämneskurs eller i dessa båda former i samverkan.

2.5 Vissa frågor om auktorisation m. m.

Med begreppet auktorisation avses här godkännande av tolkar och auktorisation av översättare. Villkor för att erhålla auktorisation är bl. a. att vederbörande har fullgjort av KK föreskrivna kunskapsprov och är känd för redbarhet. Arbetsgruppen har föreslagit att KK behåller ansvaret för provverksamheten. Vidare har arbetsgruppen föreslagit att den som har genomgått fullständig tolkutbildning vid institutet och erhållit utbildningsbevis inte också skall behöva genomgå nämnda prov för att bli godkänd tolk. För de översättare som vill bli auktoriserade skall dock fullgörande av kollegiets kunskapsprov krävas även i fortsättningen. KK skall också enligt förslaget behålla ansvaret för auktorisation av tolkar och översättare samt tillsyn över dessa yrkesgrupper. Tillsynen innebär att auktorisationen kan upphävas om tolken eller översättaren gör orätt eller förfar oriktigt i sin verksamhet.

Jag stöder dessa förslag. När det gäller befrielse från prov för att erhålla status av godkänd tolk för den som har erhållit bevis över genomgången utbildning vid institutet är en sådan ordning i linje med vad som gäller för andra yrkesområden där samhällelig auktorisation förekommer.

Syftet med auktorisation av tolkar och översättare är att bereda skydd för tredje man mot inkompetent yrkesutövning. Auktorisationen är att se som en garanti för att tolken eller översättaren har den kompetens och redbarhet som krävs vid fullgörande av ett uppdrag. Kompetensen måste kunna garanteras under hela den tid som auktorisationen gäller. För att detta krav skall kunna tillgodoses måste auktorisationsmyndigheten regel-

bundet kunna pröva om kompetensen har behållits. Denna prövning kan gå till på olika sätt. Arbetsgruppen har avvisat ett förslag om livslång auktorisation för tolkar och översättare och har i stället föreslagit obligatoriskt omprov efter tio år. Ett sådant system skulle innebära en stor säkerhet att tillräcklig kompetens finns. Å andra sidan skulle krav på obligatoriskt omprov kunna skapa osäkerhet för yrkesutövarna och därför synas vara alltför långtgående för de tolkar och översättare som utövar sin verksamhet kontinuerligt.

För egen del förordar jag ett system av det slag som f. n. tillämpas, nämligen en auktorisationstid av fem år och krav på verksamhet av viss omfattning för förnyelse av auktorisation utan omprov. Ett sådant system tar hänsyn till tolkarnas och översättarnas situation, men ger ändå en relativt stor säkerhet för tredje man.

2.6 Vissa övriga frågor

LO har i skrivelse till regeringen bl. a. framhållit att arbetsplatstolkarnas rättsliga ställning bör klarläggas närmare och framhållit att frågor om tolkens rätt till ledighet, till ersättning för sitt uppdrag och om tillträdesrätten till arbetsplatser bör prövas i ett arbetsrättsligt sammanhang. LO:s skrivelse bereds f. n. i regeringskansliet.

I det förut nämnda betänkandet rörande utvärdering av auktorisationsverksamheten (Att godkänna tolkar och auktorisera översättare – en utvärdering) föreslog utredaren att regeringen skulle överväga förutsättningarna för en föreskrift av innebörd att myndighet får anlita icke auktoriserad tolk/översättare endast om auktoriserad inte finns att tillgå eller om det annars finns särskilda skäl. Arbetsgruppen har tagit upp frågan och har anfört att det finns komplikationer i en sådan lösning men har i princip gett förslaget sitt stöd.

Enligt vad jag har inhämtat övervägs denna fråga inom justitiedepartementet i samband med arbetet på en ny förvaltningslag. Jag tar därför inte upp frågan nu.

Arbetsgruppen har i fråga om nordiskt samarbete kring tolk- och översättarutbildning angett områden där ett sådant samarbete kan vara fruktbart. Den anser att samarbete bör komma till stånd kring bl. a. följande frågor: utbildning och fortbildning av tolklärare, vidareutbildning av yrkesverksamma tolkar, forskning och pedagogiskt utvecklingsarbete samt grundläggande terminologiskt arbete.

Jag delar arbetsgruppens uppfattning i denna fråga. Det föreslagna institutet bör vara lämplig part från svensk sida i ett sådant samarbete.

3 Hemställan

Med anledning av vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen

1. dels föreslår riksdagen att bemyndiga regeringen att avveckla tolklinjen den 1 juli 1986,
2. dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om tolk- och översättarutbildning samt hithörande frågor.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anfört för den åtgärd och det ändamål som föredraganden har hemställt om.

Sammanfattning av rapporten Ds A 1984: 11 Tolk- och översättarservice i utveckling

Rapporten upptar följande rubriker

Sammanfattning	
1 Uppdraget och arbetets genomförande	
2 Kort historik och beskrivning av nuvarande verksamhet	
2.1 Tolkutbildningen	
2.2 Auktorisationen	
2.3 Översättningsverksamheten	
2.4 Tolksericen och arbetsmarknaden för tolkar och översättare	
3 Allmän bakgrund	
3.1 Tre utredningar om tolkutbildning, auktorisation och översättningsverksamhet	
3.2 Erfarenheter av tolkutbildningen	
3.3 Ett långsiktigt invandrapolitiskt perspektiv	
3.4 Nytt flyktmottagande	
3.5 En helhetssyn på språkservice för invandrare och flyktingar	
3.6 Tolk- och översättarverksamheten i de nordiska länderna	
4 Överväganden	
Kvantitetsfrågor	
4.1 Framtida behov av tolkar och översättare	
4.2 Dolda behov av tolkning	
Kvalitetsfrågor	
4.3 Tolkutbildningen inom högskolan	
4.4 Kontakttolkutbildningen och utbildningen av s. k. arbetsplats-tolkar	
4.5 Översättarutbildningen	
Organisatoriska frågor	
4.6 Tolk- och översättarservice	
4.7 Provverksamhet och auktorisation	
4.8 Nordiskt samarbete kring tolk- och översättarutbildning	
5 Förslag	
5.1 Ett tolk- och översättarinstitut	
5.2 Institutets övergripande ansvar m. m.	
5.3 Utbildningsuppgifter för institutet	
5.4 Utvecklingsarbete vid institutet	
5.5 Provverksamhet och auktorisation	
6 Kostnadsberäkningar	
6.1 Disponibla resurser för tolk- och översättarutbildning	
6.2 Beräknade kostnader för tolk- och översättarinstitutet	

Bilagor

- Bil. 1 Erfarenheter från utbildningen av assyriska kontakttolkar
- Bil. 2 Erfarenheter från utbildningen av kantonesisktalande kontakttolkar
- Bil. 3 Karta med godkända tolkar fördelade länsvis
- Bil. 4 Matris över godkända tolkar fördelade på språk och län ...
- Bil. 5 Sammanställning av kostnader för tolk- och translatorsverksamheten vid Kommerskollegium för budgetåren 1978/79–1983/84.
- Bil. 6 Antal deltagare resp. antal godkända under perioden 1976–V 1984
- Bil. 7 Förteckning över arbetsgruppens överläggningar med myndigheter och organisationer
- Bil. 8 Använda förkortningar

Sammanfattning

Utgångspunkter för arbetet

- Riksdagens beslut (proposition 1975:26, In U 1975:6 rskr 1975:160), genom vilket statlig auktorisation av tolkar och översättare infördes.
- Förslagen som framlagts i betänkandena (Ds U 1982:10) Reformerad tolkutbildning och (Ds H 1982:2) Att godkänna tolkar och auktorisera översättare – en utvärdering samt statskontorets rapport (1982:19) Översättningsverksamheten i statsförvaltningen.
- Ett långsiktigt invandrapolitiskt perspektiv. Däri ligger bl. a. fortsatt flyktinginvandring och invandring av s. k. anknytningsfall samt en ökad återinvandring.
- De nya reglerna för flyktingmottagandet som träder i kraft den 1 januari 1985.
- En ökad medvetenhet om vikten av god tolkning, bl. a. till följd av förbättrad tillgång på tvåspråkig personal.
- Dolda behov av tolkning – företrädesvis bland äldre invandrare.
- Den nordiska språkkonventionen som sannolikt kommer att träda i kraft under år 1985.

De viktigaste förslagen

- Ett tolk- och översättarinstitut inrättas vid universitetet i Stockholm.
- Institutet svarar för utbildning av tolkar och översättare samt har ett övergripande ansvar för merparten av tolkutbildningen i landet. Vidare ansvarar institutet för bl. a. visst utvecklingsarbete inom tolk- och översättarområdet.
- Godkända tolkar med fallenhet för översättningsarbete får en kompletterande översättarutbildning vid institutet.
- Svenska språknämnden får samordningsansvar för det terminologiska utvecklingsarbetet.
- Kommerskollegium ansvarar också i fortsättningen för prov- och auktorisationsverksamheten. De studerande som genomgår fullständig tolkutbildning vid institutet jämföras med dem som genomgått kollegiets prov med godkänt resultat.
- En auktorisation gäller under tio år. Förnyad auktorisation kräver obligatoriskt omprov.
- Kontakttolkutbildning bedrivs i huvudsak också fortsättningsvis inom studieförbund och vid folkhögskolor. Ansvaret för kontakttolkutbildningens kursplaner ligger hos institutet.
- Utbildningen av de s. k. arbetsplatstolkarna finns kvar, men de som genomgått den utbildningen kallas i fortsättningen "tvåspråkiga kontakttombud".
- Kostnaderna för tolk- och översättarinstitutet beräknas till 3 028 000 kr. och de täcks genom högskolans anslag till tolk- och översättarutbildning samt överföringar från SÖ, SIV och KK.

4 Överväganden

Kvantitetsfrågor

4.1 Framtida behov av tolkar och översättare

Antalet tolkar och översättare samt 9 § förvaltningslagen

En utgångspunkt vid en bedömning av det framtida behovet av tolkar och översättare är nuvarande resurser. I mars 1984 fanns 637 godkända tolkar i landet. Av kartan (bil. 3) framgår att en geografisk obalans råder. Detta förhållande beror till övervägande del på invandrarnas bosättning. Matrisen över de godkända tolkarnas språktillhörighet (bil. 4) visar att det också finns en språklig obalans. Huvuddelen av de godkända tolkarna finns i storstadsområdena och hälften av dem talar finska. Den totala tillgången på tolkar är svår att fastställa. En tolk kan nämligen vara registrerad hos flera olika tolkförmedlingar. Enligt den tidigare relaterade undersökningen, Arbetsmarknad och utbildningsbehov för tolkar i Sverige, fanns det lågt räknat omkring 7 000 tolkar registrerade vid olika tolkförmedlingar våren 1979. Sedan dess har en del tolkar lämnat yrket av olika skäl, men många nya har tillkommit. Bl. a. har de nya flyktingströmmarna medfört att fler tolkar har tillkommit. Någon nyligen genomförd undersökning finns inte, men kontakter med tolkförmedlare i invandrartäta kommuner ger vid handen att antalet tolkar har ökat något. Det är svårt att ange någon exakt siffra, men förmodligen ligger det totala antalet tolkar i dag något över 7 000.

Det finns omkring 260 auktoriserade translatorer i Sverige. De flesta finns i storstadsområdena och de representerar ett tjugotal språk, varav finska, engelska, franska och tyska är vanligast. En allmän bedömning är att sammanlagt omkring 2 000 personer är sysselsatta med översättningsarbete på heltid eller deltid.

En annan utgångspunkt när det gäller att bedöma det framtida behovet av tolkar och översättare är 9 § i förvaltningslagen och dess tillämpning. Förvaltningslagen gäller hos statliga förvaltningsmyndigheter och kommunala myndigheter för s. k. specialiserad förvaltning. I avsnitt 2.4 om tolkservice framgår att förvaltningslagen är föremål för en översyn. Hittills har 9 § i förvaltningslagen tolkats generöst av de flesta berörda myndigheter, och av allt att döma kommer denna generösa inställning att råda också i fortsättningen. En tolk anlitas om en invandrare så önskar, även om vederbörande förefaller ha tillfredsställande kunskaper i svenska. Domstolarna tillämpar motsvarande regler för användning av tolk (förvaltningsprocesslagen 50 § och rättegångsbalken 5 kap. 6 §). Även inom domstolsväsendet dominerar en generös syn när det gäller att anlita tolk. Förvaltningsprocesslagen, som tillkom senast, stadgar att tolk skall anlitas vid behov. Skälet till denna relativt utbredda positiva inställning är en medvetenhet om att det inte alltid räcker med ytliga kunskaper i svenska, när en

person t. ex. skall förklara sig inför en myndighet. I vissa sådana situationer kan språkförståelsen vara livsavgörande för en individ, varför en generös tillämpning ter sig naturlig.

Kommande behov

Enligt uppgifter från en rad invandrarbyråer, domstolar och polisdistrikt är tillgången på tolkar och översättare relativt tillfredsställande. Det finns emellertid brister — särskilt när det gäller kvinnliga tolkar för arabisktalande, turkisktalande och kurdisktalande kvinnor, som på grund av sin kulturella bakgrund inte alltid kan acceptera manliga tolkar. Tolkning på s. k. udda språk kan sällan klaras i varje kommun, men eventuella problem med att skaffa lokala tolkar löses som regel genom interkommunalt samarbete. Beträffande översättningsservice finns inte alls samma krav på lokal anknytning som vid tolkning, eftersom kontakterna kan klaras per post. Ett problem för många invandrarbyråer är dock att klara mindre översättningsarbeten såsom körkort, arbetsbetyg eller enklare utlåtanden av olika slag. I stort sett finns ändå en någorlunda väl fungerande tolk- och översättningsservice i landet, och därmed finns en god grund att bygga vidare på när det gäller att tillgodose framtida behov av tolkar och översättare på skilda språk.

Arbetsgruppen för beredning av tolk- och översättarfrågor bedömer att behovet av tolkar och översättare kommer att öka något under de närmaste åren. Flera skäl talar för detta.

I avsnittet om det långsiktiga invandrapolitiska perspektivet (3.3) redovisade vi således flera faktorer, som talar för ett ökat behov av tolkar och översättare, bl. a. fortsatt flyktinginvandring, många anknytningsfall till invandrare och flyktingar samt i viss mån återinvandring från både nordiska och utomnordiska länder. Åtskilliga kommuner och landsting måste räkna med en utbyggd tolk- och översättarservice under de närmaste åren med tanke på de nya reglerna för flyktingmottagande. För en del kommuner kommer de nya reglerna att innebära att de kommer att ställas inför nya uppgifter, som kan medföra vissa problem i ett inledande skede.

Mycket talar för att större krav kommer att ställas på tillgång på översättningsservice under överskådlig tid. De internationella kontakterna ökar ständigt — inte minst inom handelns område. Kontakterna med de nyindustrialiserade länderna innebär att vår beredskap att täcka behoven av översättningar till och från orientaliska och andra språk måste öka. Därtill kommer att Sverige har slutit avtal inom den sociala sektorn med vissa länder om utbetalning av pensioner till invandrare som återvänder till sina hemländer. Dessa konventioner kommer sannolikt att bidra till ett ökat behov av översättare.

Tvåspråkig samhällsservice

Det var inom den privata sektorn av arbetsmarknaden som man först uppmärksammade, att det kunde vara rationellt och lönsamt att ha anställda, som utom svenska behärskade ett invandrarspråk. Inom den offentliga sektorn har man efterhand börjat ge service på andra språk än svenska även utöver de begränsade situationer där lagstiftningen föreskriver det. En del kommuner och landsting har anställt tvåspråkiga personer eller använt sig av de språkkunskaper som redan anställda invandrare haft. Främst har det gällt inom hälso- och sjukvården, skolan och den kommunala vårdsektorn. Motsvarande har gjorts av vissa statliga organ. I första hand har det rört sig om finskspråkiga personer.

Det är allmänt känt att det, inte minst inom den offentliga sektorn, finns en stor språkpotential bland invandrarna som för närvarande inte tas tillvara. Dessutom är planeringen för flerspråkig samhällsservice som regel inte tillräckligt utvecklad. Det förekommer emellertid att offentliga arbetsgivare antar riktlinjer, som innebär att tvåspråkig personal bör utnyttjas eller rekryteras. Exempel på detta är de handlingsprogram för den kommunala invandrapolitiken som antagits i Botkyrka och Göteborg. I Botkyrka bör tvåspråkighet enligt handlingsprogrammet räknas som merit vid tillsättande av tjänster, som innebär många kontakter med invandrare. Göteborgsprogrammet föreskriver att tvåspråkiga sökande prioriteras vid tillsättning av tjänster som innebär direkt kontakt med invandrare.

En arbetsgrupp inom regeringskansliet genomförde under år 1982 en kartläggning av i vilken utsträckning tvåspråkighet och flerspråkighet kan ges meritvärde vid anställning i offentlig tjänst samt vid antagning till högre utbildning. I rapporten (Ds A 1982:9), Tvåspråkighet som merit vid anställning och utbildning, konstaterar arbetsgruppen, att statliga myndigheter är rättsligen skyldiga att beakta kunskaper i invandrarspråk som merit vid tillsättning av tjänster där sådana kunskaper behövs. I rapporten uppmanades myndigheter att kartlägga tjänster inom myndigheten där kunskaper i andra språk än svenska är av värde. Ett år senare kom betänkandet (Ds C 1983:16), Meritvärderingen vid statliga tjänstetillsättningar m.m., i vilket utredaren konstaterar att behovet av samhällsservice på flera språk är stort och kvarstående. En del av den s. k. meritutredningens förslag har nära samband med förslagen från regeringskansliets arbetsgrupp.

Med utgångspunkt i den ovan nämnda arbetsgruppens förslag om åtgärder för att öka tillgången på tvåspråkig personal med högskoleutbildning gav regeringen UHÄ i uppdrag att utreda dessa frågor. Verket har ännu inte redovisat resultatet av sitt utredningsarbete.

Statens invandrarverk har under flera år haft en särskild arbetsgrupp, som har arbetat med tvåspråkighetsfrågorna. I rapporten Flerspråkig samhällsservice, som utkom år 1982, ger SIV en överskådlig redovisning av fakta kring den flerspråkiga samhällsservicen inom olika områden. Inom kort skall SIV presentera en samlad redovisning av tvåspråkighetsarbetet.

Diskrimineringsutredningen (DU), språk- och kulturarvsutredningen (SKU) samt invandrapolitiska kommittén (IPOK) är några utredningar, som på olika sätt berört tvåspråkighetsfrågor.

Av denna redovisning framgår att ett omfattande arbete pågår för att stärka den tvåspråkiga samhällsservicen. Regering och riksdag har inte tagit ställning till dessa frågor ännu, varför det är för tidigt att peka på några samlade praktiska resultat. Mycket tyder dock på att det i framtiden kommer att beredas plats för fler tvåspråkiga anställda inom samhällsservicen.

Service direkt genom tvåspråkig personal ger många fördelar för alla inblandade. Det är dock bara för de största invandrargrupperna som det är möjligt att ordna sådan service. Detta gäller dessutom endast inom vissa samhällssektorer och på större orter, eftersom det ytterst handlar om tillgång på tvåspråkig yrkeskunnig personal och underlag för servicen. I flertalet fall – och för de i Sverige små språkgrupperna nästan undantagslöst – kommer språkservice även i framtiden att erbjudas via tolkar och översättare.

Vi bedömer att en utbyggd flerspråkig samhällsservice kan komma att medföra ett generellt ökat medvetande bland invandrare och andra berörda om behovet av utökad språkservice. Om anställda blir mer medvetna i språkfrågan, blir de sannolikt mer benägna att anlita tolkar.

En annan aspekt är att det på arbetsplatser som har en helhetssyn på språkservice kan komma att frigöras medel för tolkning. Om tvåspråkig personal anställs i större utsträckning, avlastas nämligen anslaget för tolkning, vilket kan utnyttjas av de språkgrupper som ej har tillgång till tvåspråkig personal. Det innebär t. ex. att personal som behärskar svenska och ett annat språk ger utrymme för mer tolkning på s. k. udda språk.

Sammanfattningsvis menar vi att inslagen av tvåspråkig personal i det svenska samhället kommer att öka på sikt. Detta betyder emellertid inte att behovet av tolkar och översättare kommer att minska. En mer medveten uppfattning om nödvändigheten av en god språkservice inom den offentliga sektorn medför snarare att behovet av kvalificerade tolkar och översättare kommer att öka.

4.2 Dolda behov av tolkning

Det är inte möjligt att ge exakta uppgifter om antalet invandrare som fortfarande har behov av tolkning, men eftersom flera kategorier är inblandade torde det röra sig om ett betydande antal. De s. k. dolda behoven av tolkning har varit ett ofta återkommande tema vid arbetsgruppens överläggningar med myndigheter och organisationer. Vi har fått många exempel på att det finns gott om icke uttalade behov av tolkning på olika håll i samhället - bl. a. har försäkringskassor, skattemyndigheter och arbetsförmedlingar nämnts i sammanhanget. Det förhållandet att man underlåter att

skaffa tolk behöver inte bero på ovilja, utan kan snarare ha sin grund i bristande förståelse för invandrades eller flyktingars situation. Det gäller bl. a. att inse, att den invandrare som till synes talar hygglig svenska kan ha svårt att göra sig förstådd inom ett område med många facktermer, t. ex. hos skattemyndigheterna.

Även inom sjukvården finns många dolda behov av tolkning. Vi har sålunda erfarit att anhöriga och sjukvårdspersonal ofta får rycka in och tolka i stället för utbildade tolkar. En händelse som inträffade för en tid sedan på ett av våra undervisningssjukhus får illustrera vilka problem som kan uppstå, om man inte beaktar behovet av tolk. En spankstalande kvinna var inlagd för ett svårt bensår. Efter lång tid på sjukhuset var bensåret i stort sett läkt. Ändå var kvinnan helt uppriven, när hon fick besök av en spankstalande assistent från invandrarbyrån. Kvinnan berättade att en stor samling läkare med allvarlig uppsyn stått runt hennes säng, vilket fick henne att tro att en farlig komplikation tillstött. I själva verket var det en samling läkarkandidater, som fick se prov på god läkning. Här fanns brist på både invandrarkunskap och fantasi. Det har hittills funnits för lite av invandrarkunskap i vårdutbildningen. Det finns dock tecken som tyder på att invandrarkunskap inom vårdsektorn ökar, och det borde medföra, att det blir naturligare att beakta behovet av tolkning i framtiden.

Ett intressant fenomen är att det inte alltid är invandringen som styr tolkbehoven. Detta har kommit till uttryck just inom sjukvårdstolkningen. I Stockholm har t. ex. sjukvårdstolkningen på finska och spanska ökat kraftigt under senare år, och den ökningen kan inte kopplas till invandringssiffrorna. Det finns säkert flera skäl till detta, och ett kan vara att tolkarna blivit skickligare med åren och uppskattas mera. Ett annat skäl är att invandrarna blivit mer medvetna om att de bör kräva tolkning i vissa situationer.

Åtskilliga äldre invandrare behöver tolkhjälp. Många invandrare har nu bott lång tid i landet, och efter ett många gånger påfrestande arbete inom industrin behöver flera av dem vård. Då inställer sig också kraven på tolkhjälp för dem som inte lärt sig svenska så väl att de klarar sig i en vård- eller behandlingssituation.

De som flyttat hit från Finland utgör den största minoriteten i Sverige. De finländare som kom hit under 1950-talet har större behov av tolkhjälp än de som kom till Sverige under 1970-talet. Det beror på att de som kom under 1970-talet har en avsevärt bättre utbildningsbakgrund än de tidigare anlända landsmännen. De hade lärt sig svenska i Finland eller också kunde de lära sig det nya språket relativt snabbt här. Detta framgår bl. a. av en rapport, *Invandrarna och informationen*, som SIV publicerade år 1979.

Det finns andra invandrare, t. ex. många hemarbetande kvinnor, som trots många år i Sverige inte behärskar svenska. Åtskilliga flyktingar har inte varit motiverade att lära sig svenska, eftersom de levt på hoppet att snart få återvända till sina hemländer. Detta har medfört en låg motivation

att lära sig svenska, vilket innebär att de trots långvarig bosättning i Sverige alltså har behov av tolk i vissa situationer. En undersökning som utfördes vid Eiser i Malmö visar, att kvinnor från Portugal som bott 15 år i Sverige inte kunde tala svenska, trots att de fått svenskundervisning på arbetstid. (Ut från Eiser. Invandrarkvinnor och arbetslöshet i Malmö. LO-sektionen i Malmö 1983.)

Samhällets språkservice håller på att byggas ut. Det finns därför anledning anta att medvetenheten om behovet av språklig service kommer att öka bland både invandrare och personal som kommer i kontakt med invandrare. Detta kommer i sin tur att medföra att de s. k. dolda behoven av tolkning och de kvarstående behoven av tolkning kommer att uppmärksammas på ett annat sätt än tidigare. Tillsammans kommer detta att medföra ett ökat behov av insatser på tolkområdet.

Kvalitetsfrågor

4.3 Tolkutbildningen inom högskolan

I tidigare avsnitt har vi redogjort för hur tolkutbildningen inom högskolan växte fram (2.1) och vi har redovisat erfarenheter av denna utbildning (3.2).

Den efterfrågan på högskoleutbildade tolkar som man en gång räknade med har uteblivit, bl. a. på grund av att den väntade expansionen av fasta tolktjänster i kommuner och landsting, bl. a. som följd av en försämrad samhällsekonomi, inte inträffat. Tillströmningen till utbildningen vid universiteten har sviktat och utbildningskapaciteten har därför successivt skurits ned. Utbildningen har inte heller varit problemfri: lärarna vid universiteten kände inte till de speciella kraven (t.ex. inslag av tolkteknik) på en tolkutbildning, det var svårt att få fram läromedel, förkunskaperna hos de studerande var skiftande etc.

I betänkandet *Reformerad tolkutbildning* går utredaren igenom problemen kring tolkutbildningen inom högskolan, och han nämner den bristande kontinuiteten som ett huvudproblem. "I normalfallet har tolkutbildningen i ett språk upphört eller flyttat efter en eller två genomförda utbildningsomgångar. Detta har skett just när de ansvariga kommit över initialsvårigheterna och börjat bygga upp en erfarenhetsgrund" (sid. 26). Utredarens huvudförslag är att ett tolk- och översättarinstitut skall inrättas vid universitetet i Stockholm. Han föreslår att samtliga nuvarande resurser för högskoleutbildning av tolkar samlas till detta institut. Eftersom erfarenheterna synes tala för att behovet av längre tolkutbildningar, som motsvarar den nuvarande tolklinjen, kommer att vara begränsat, anser utredaren att merparten av institutets utbildning bör ges i form av korta kurser. Detta förutsätter att de studerande som skall antas vid institutet har gedigna kunskaper i svenska och det främmande språket.

Bland remissinstanserna överväger de positiva omdömena om förslaget att inrätta ett tolk- och översättarinstitut vid universitetet i Stockholm. I många yttranden betonas värdet av att en för närvarande splittrad utbildning på detta sätt samlas och därmed kan bli effektivare och av bättre kvalitet. Även förslaget om att merparten av utbildningarna bör ges i form av relativt korta kurser, som bygger på redan förvärvade goda kunskaper i svenska och det främmande språket, får stöd av remissinstanserna.

Den hittillsvarande splittringen av utbildningsansvaret på flera utbildningsanordnare har varit till stor nackdel för en så speciell utbildning som tolkutbildningen inom högskolan. Denna splittring har medfört att kontinuiteten i utbildningen har gått förlorad och därmed möjligheterna till en systematisk kunskapsuppyggnad.

I likhet med utredningsmannen anser vi, att det är svårt att ge ett generellt omdöme om högskolans tolkutbildning. Bedömningen bland studerande och lärare skiftar beroende på språktillhörighet och vilken institution man tillhör. Trots de tidigare relaterade problemen, som var särskilt påtagliga i början av tolkutbildningen, då universitetet inte var helt beredd för sin nya uppgift att utbilda tolkar, har utbildningen i stort sett funnit sin form. Undervisningen har blivit bättre med åren liksom läromedelstillgången. Vi menar att det finns en erfarenhetsgrund att bygga vidare på, och att det nu gäller att slå vakt om kontinuiteten i högskolans tolkutbildning.

Vår slutsats blir att högskolans tolkutbildning bör koncentreras till ett tolk- och översättarinstitut. Det bör inrättas vid universitetet i Stockholm. Vi intar därmed samma ståndpunkt i denna fråga som utredaren och huvuddelen av remissinstanserna. Förslaget ansluter också i huvudsak till invandrarutredningens förslag i (SOU 1972:83) Tolkservice, Nordisk språkkonvention. Vi instämmer i att behovet av längre tolkutbildningar kommer att vara begränsat, då vår utgångspunkt är att den tolkstuderande vid inträdet skall ha inhämtat god språkfärdighet. Detta talar för att en stor del av institutets utbildning bör ges i form av korta kurser. Vi återkommer till detaljerna kring institutets egen utbildning i förslagsdelen, där vi också preciserar institutets styrelses roll i dessa frågor.

Det är viktigt att ett institut som skall svara för tolk- och översättarutbildning blir knutet till ett universitet med en väl utbyggd språkvetenskaplig utbildning och forskning och med en etablerad verksamhet inriktad på invandrarfrågor. Förslaget att knyta institutet till universitetet i Stockholm har flera fördelar utöver att det ligger i ett invandrantätt område. Universitetet i Stockholm har god erfarenhet av högre tolkutbildning. Där startade UHÅ:s försöksverksamhet år 1976 med högre tolkutbildning i finska och tyska. Sedan starten har universitetet givit tolkutbildning i följande språk: finska, tyska, nygrekiska, ryska, serbokroatiska, japanska, polska, spanska och teckenspråk. Finska institutionen vid universitetet i Stockholm ansvarade för en av språkvetenskapliga linjenämnden initierad över-

gripande tolkutbildningsverksamhet budgetåret 1980/81. Uppgiften var att verka för samordning av tolkutbildningen på de olika universitetsorterna och tolkutbildningen vid folkhögskolor och studieförbund samt att verka för en samordning av universitetens tolkutbildning och KK:s prövning av tolkar. Denna övergripande uppgift utgick från tankar som står i samklang med förslaget att ordna verksamheten inom ett institut.

Universitetet i Stockholm ger också utbildning på den lokala översättarlinjen. Utbildningen startade år 1983 med översättarutbildning i tyska och kommer från år 1985 att fortsätta med översättarutbildning i franska. Det kan i sammanhanget nämnas att litteraturutredningen i sitt huvudbetänkande (SOU 1974:5) föreslog att ett centralt serviceorgan för översättare skulle inrättas vid universitetet i Stockholm.

Vid universitetet i Stockholm finns inom institutionen för lingvistik en särskild avdelning för tvåspråkighetsforskning. Denna avdelning kunde inrättas genom att riksdagen år 1983 beslöt att anvisa medel för tvåspråkighetsforskning till den humanistiska fakulteten i Stockholm. Vid universitetet finns också ett centrum för invandringsforskning. Verksamheten inom ett tolk- och översättarinstitut kommer att ha mycket gemensamt med den verksamhet som bedrivs inom olika institutioner vid universitet i Stockholm.

4.4 Kontakttolkutbildningen och utbildningen av s. k. arbetsplatstolkar

Vi har i tidigare avsnitt (2.1 och 3.2) redogjort för kontakttolkutbildningens framväxt och om olika erfarenheter av den.

Beträffande kontakttolkutbildningen har vi kunnat notera kritiska synpunkter på tolkcirkarna hos studieförbunden. De framförs även av företrädare för studieförbunden. Kvaliteten på handledarna anses vara skiftande. Om en tolkcirkel inte får en kompetent tolk som ledare, blir resultatet av utbildningen dåligt. Det blir t. ex. omöjligt att genomföra korrekta tillämpningsövningar i tolkteknik. En annan åsikt som framförts är att cirkarna ofta varit heterogena – både vad gäller förkunskaperna hos deltagarna och antalet språkgrupper i samma cirkel, vilket ytterligare försvårat en effektiv inläring. De 90 studietimmarna per ämnesområde anses vara en för kort tid för en tolkutbildning.

Kontakttolkutbildningen vid folkhögskolorna har fått en mer positiv bedömning – inte minst tack vare att det fåtal folkhögskolor som har denna utbildning kunnat dra till sig goda lärarkrafter. Men också kontakttolkutbildningen vid folkhögskolorna har, efter vad vi inhämtat, haft en del problem med att finna kvalificerade språkhandledare för de i Sverige små språken och att samla homogena grupper. Vi menar emellertid att dessa problem är av allmän karaktär och inte explicit har något samband med själva formen för utbildningen.

Vi har noterat att de s. k. samverkanskurserna, då man dels studerar i en

studiecirkel och dels får undervisning under veckosluten vid en folkhögskola, blir allt vanligare, medan intresset för enbart studiecirklar är i avtagande. Vid en samverkanskurs kan eleverna dra nytta av fördelarna med respektive studieform. Genom studieförbundens tolkcirklar uppnås den för många invandrare så viktiga lokala anknytningen. På folkhögskolan får eleverna möta vana tolklärare, och internatsformen ger goda möjligheter till utbyte av erfarenheter under fritiden.

I betänkandet Reformerad tolkutbildning föreslås att studieförbundens tolkcirklar skall avvecklas. "De fyller sällan de kvalitetskrav som måste ställas för att en rimlig kunskaps- och färdighetsnivå skall uppnås och svårigheterna att skaffa kompetenta handledare är alltför stora" (sid. 69). Utredaren påpekar också bl. a. att grupperna i studieförbundens tolkcirklar blir alltför blandade – både beträffande språk och förkunskapsstandard. Enligt utredaren fordrar denna förändring av kontakttolkutbildningen att fler folkhögskolor än hittills engageras i tolkutbildning.

Förslagen stöds av en del remissinstanser, bl. a. GTR, SACO/SR, socialstyrelsen och Svenska kommunförbundet. Andra remissinstanser, t. ex. Landstingsförbundet, RIB och SAF anser att den kommunala vuxenutbildningen kan komma ifråga som anordnare av kontakttolkutbildning.

KK hävdar i sitt yttrande att utredningens kanske största svaghet är att den ej lyckats tillgodose behovet av en bra, lokalt anknuten tolkutbildning. KK menar att risken är uppenbar att, om förslaget att ge kontakttolkutbildning enbart vid folkhögskolor genomförs, man får ett litet antal välutbildade tolkar i de största invandrarspråken, medan ett stort antal tolkar inte skulle få någon reell möjlighet att genomgå tillräcklig utbildning. Det som ser ut som en spridning av utbildningen skulle bli en centralisering, sett ur den enskilda elevens synvinkel, alldenstund varje folkhögskola av resursskäl bara kan åta sig ett eller några få språk.

Folkuniversitetet och ABF framhåller i sina yttranden att det inte minst ur rekryteringssynpunkt vore mindre välbetänkt att avveckla cirkelverksamheten i kontakttolkutbildningen. SÖ anser att utredaren redovisar fördelarna med en decentraliserad kontakttolkutbildning och sedan föreslår en centralisering. Verket avstyrker förslaget och menar, att de pedagogiska fördelar som ligger i att genomföra kontakttolkutbildning som en kombination av studiecirklar och korta folkhögskolekurser i stället bör tillvaratas i större utsträckning än hittills.

Vi anser att folkhögskolor och studieförbund skall fortsätta med att utbilda kontakttolkar. Vi har tidigare påvisat hur viktig den lokala anknytningen är med tanke på att många tolkelever är bundna av familj och arbete. Det nya flyktingomhändertagandet, som innebär att många kommuner måste bygga ut sin tolkservice, ställer krav på en starkt decentraliserad tolkutbildning. Den kan inte uppnås enbart genom folkhögskolorna, även om fler folkhögskolor än i dag skulle ta på sig att utbilda kontakttolkar. Som KK påpekat kan varje folkhögskola bara bedriva utbildning på

ett eller två, sällan flera språk, vilket medför att tolkelever i vissa språk skulle få orimligt lång resväg till kurserna.

Vi ser heller ingen anledning att utpeka någon ny utbildningsanordnare, eftersom det skulle ta lång tid att bygga upp en ny verksamhet. Det synes mer meningsfullt att använda resurserna till att rätta till bristerna i kontakttolkutbildningen än att finna nya utbildningsanordnare, särskilt som problemen inom denna utbildning oftast är allmängiltiga. Sålunda torde den enda lösningen för att få fram de önskade kvalificerade handledarna inom de s. k. udda språken vara, att erbjuda den gruppen en bättre utbildning. Vi bedömer att en kvalitetshöjning har skett inom kontakttolkutbildningen under senare år tack vare ökningen av antalet samverkanskurser. I kapitel 5 presenterar vi förslag till åtgärder, som ytterligare kan förbättra kvaliteten på kontakttolkutbildningen.

Utbildningen av s. k. arbetsplatstolkar

Vi har tidigare i avsnitt 3.2 redovisat att negativ kritik ibland framförs mot arbetsplatstolkarna. En tolk i ordets rätta bemärkelse kan inte vara facklig förtroendemän och företräda ett partsintresse. En tolk är en neutral och opartisk förmedlare av ett budskap mellan två parter som inte behärskar samma språk. Mot detta får bl. a. ställas kraven på snabba insatser. Det gäller för arbetsplatstolken att snabbt rycka in för att tolka under kort tid. Det gäller också att behärska det speciella språket, begreppen, på en arbetsplats. Vi anser att arbetsplatstolkarna har en viktig uppgift att fylla på arbetsplatserna, men det får inte utesluta att vanliga tolkar ibland utnyttjas på arbetsplatserna. När större frågor av allmän karaktär kommer upp på en arbetsplats och när det finns möjlighet att tillkalla en tolk bör det ske. Sak samma bör gälla, om den anställda är oense med facket. Men de relaterade situationerna torde tillhöra undantagen. I övervägande antalet fall måste språkhjälpen finnas nära till hands på arbetsplatsen.

Den tidigare utredaren anser att man bör överväga att ersätta de nuvarande studieplanerna i arbetsmarknadstolkning respektive arbetsplatstolkning med en ny studieplan för arbetslivstolkar. Utbildningen bör äga rum vid folkhögskolor. Vi finner ingen anledning att ersätta den nuvarande studieplanen för arbetsplatstolkning med en studieplan för arbetslivstolkning eller att utbildningen skall äga rum endast vid de folkhögskolor som har tolkutbildning. Vi anser att de av oss redovisade skälen för arbetsplatstolkningen talar för att verksamheten skall fort sätta som hittills. Vi anser emellertid att benämningen arbetsplatstolk bör utmönstras. Tolkbegreppet bör reserveras för den som är ett neutralt, opartiskt språkligt ombud. LO har tidigare fört fram begreppet "tvåspråkiga kontaktombud" för dem som tolkar på arbetsplatserna, men detta förslag till ny benämning har inte slagit igenom. Sålunda talar kursplanerna fortfarande om arbetsplatstolkar. Vi anser, liksom LO, att de fackliga förtroendemän som tolkar på arbetsplatserna i fortsättningen bör kallas "tvåspråkiga kontaktombud".

4.5 Översättarutbildningen

Någon reguljär översättarutbildning har aldrig funnits i Sverige. Där-
emot har försöksverksamhet pågått vid olika universitet under senare år.
Som exempel kan nämnas att universitetet i Göteborg vid tre tillfällen har
anordnat kurser på 20 poäng för engelska översättare. Institutionen för
allmän språkvetenskap vid samma universitet har haft en kurs i översätt-
ningens teori och praktik. Båda dessa kurser skall återkomma. Finska
institutionen vid universitetet i Stockholm har under de senaste tre åren
haft distansundervisning för översättare. Kurserna, som omfattar 20 poäng
och går på halvfart, skall fortsätta. De studerande, som kommer från olika
delar av landet, samlas under två dagar en gång per månad för genomgång
av texter som de arbetat med hemma och skickat till lärarna för rättning.
Vid den tyska institutionen startade en tvåårig översättarutbildning (80
poäng) vårterminen 1983. Det är en lokal utbildningslinje vid universitetet i
Stockholm. Lokal utbildningslinje innebär bl. a. att linjen inrättas genom
ett lokalt beslut och att antagningen sker vid universitetet. Denna utbild-
ningslinje består av två kurser: Högre översättarutbildning i tyska I, 50
poäng, samt högre översättarutbildning i tyska II med examensarbete, 30
poäng. Examensarbetet ger utrymme för specialisering. Antalet nybörjar-
platser är 30. Enligt planerna skall en högre översättarutbildning i franska
starta vårterminen 1985. Ingen av dessa utbildningar leder direkt till auk-
torisation. Kursen i finska sägs t. ex. ge "en viss förberedelse inför kom-
merskollegiums auktorisationsprov för översättare i finska".

Vi anser att en reguljär översättarutbildning bör inrättas i Sverige – inte
minst med tanke på att det sedan år 1976 finns en statlig auktorisation av
översättare. Vi har tidigare redovisat att endast tio procent klarar de
erkänt svåra proven (2.2). Vi anser att översättarna måste få tillgång till
reguljär utbildning och fortbildning så att fler får en reell möjlighet att klara
KK:s prov.

I avsnitt 3.6 har vi beskrivit översättarutbildningen i de nordiska län-
derna. Under de senaste åren har man ägnat en ökad uppmärksamhet åt
tolk- och översättarutbildning i många europeiska länder. Allt fler universi-
tet och högskolor inrättar särskilda utbildningar för tolkar och översättare,
samtidigt som många av de privata tolk- och översättarinstituten förlorar i
betydelse. Det finns utbildning för översättare, som omfattar minst fyra års
studier, i bl. a. Belgien, Frankrike, England, Schweiz, Västtyskland samt
Östtyskland och flera andra öststater. En del spanskspråkiga länder har
höjt kvaliteten på sina översättarutbildningar. Bland dem kan särskilt
Spanien, Kuba och Peru nämnas.

Det leder för långt att redogöra för de olika universitetens undervisning.
Tolk- och översättarutbildningen vid universitetet i Saarbrücken i Väst-
tyskland kan vara ett exempel. Omkring 70 studerande antas varje år till
denna utbildning. Undervisning sker i tyska, franska, engelska, italienska,

nederländska, spanska och ryska. Som modersmål kan man antingen ha tyska eller franska. De studerande som har ett annat språk som modersmål får välja något av de nämnda språken som "Wahlmuttersprache". Officiellt pågår utbildningen under sex terminer, men i praktiken tar det åtta eller nio terminer att gå igenom hela utbildningen. De inledande terminerna, där bl. a. språkräning och realia ingår, är gemensamma för blivande tolkar och översättare. Först efter fyra terminer är det dags att välja antingen linjen för Diplom-übersetzer eller Diplom-Dolmetscher. De som inte klarar studierna får inte någon examen, men kan i stället försöka avlägga en vanlig Staatsexamen. Majoriteten av de studerande blir translatorer.

När statskontoret gjorde sin översyn av översättningsverksamheten i statsförvaltningen ingick en enkät till översättarna som ett led i det arbetet. Vi har berört enkäten i kapitlet om tolkservice och arbetsmarknad för tolkar och översättare (2.4). Det framgick att statskontoret inte haft resurser för att i tillräcklig grad analysera översättarenkätens delfrågor. Åtskilligt kan ändå utläsas ur de i bilagan redovisade tabellerna. Det framgår sålunda att huvuddelen av landets översättare har en mycket god utbildningsbakgrund: 74 procent av de auktoriserade translatorerna har universitets- eller högskoleexamen, medan 60 procent av övriga översättare har en sådan utbildning. Universitets- eller högskolestudier som inte lett till examen har 18 respektive 20 procent bakom sig. De få återstående översättarna i enkäten hade gymnasiekompetens eller annan utbildning efter gymnasieskolan: Tabellen över "Översättarnas bedömning av ett allmänt behov av särskild utbildning för översättare i Sverige" har sitt intresse i detta sammanhang. Hela 47 procent av de auktoriserade translatorerna ansåg att en särskild yrkesutbildning för översättare vid universitet eller högskola behövs. 38 procent av de övriga översättarna delade den åsikten. 30 procent respektive 35 procent ansåg att en särskild fortbildning är nödvändig för att yrkesverksamma översättare skall kunna bibehålla sin kompetens. 17 procent av båda kategorierna menade att "Annan särskild utbildning för översättare behövs". Endast 6 procent av de auktoriserade translatorerna och 10 procent av övriga översättare ansåg att ingen särskild utbildning behövs för översättare.

Vi konstaterar att det finns en massiv uppslutning för utbildning och fortbildning bland de mest initierade och närmast berörda – översättarna själva. De allra flesta översättare i Sverige har en eftergymnasial utbildning av något slag. Åtskilliga av dem har en lång akademisk utbildning; de är jurister, civilekonomer, ingenjörer, läkare, lärare och många har universitetsutbildning i språk. Men bara några få har en reguljär översättarutbildning, och den har de fått utomlands.

Med jämna mellanrum kommer frågan upp om det över huvud taget behövs någon särskild översättarutbildning med tanke på att många översättare med en akademisk examen i någon disciplin som grund kan uppnå en utomordentligt hög kompetens. Självfallet finns möjligheten för den

som har fallenhet för översättaryrket att på egen hand träna upp sin förmåga, men översättarna måste ha samma rätt som andra yrkeskategorier att få hjälp med att förkovra sig i sitt yrke.

Vid en generalkonferens i Nairobi år 1976 antog UNESCO en resolution, till vilken Sverige har anslutit sig, som bl. a. kräver en förbättring av översättarnas arbets- och utbildningsförhållanden. "Member States should recognize in principle that translation is an independant discipline, requiring an education distinct from exclusively language teaching and that this discipline requires special education."

FAT har uttryckt oro över att det i Sverige finns en tendens att sätta likhetstecken mellan tolkar och översättare. Enligt FAT skedde detta redan i invandrarutredningen (SOU 1972:83). Vi har tidigare kommenterat förvaltningslagen 9 §, som reglerar när en myndighet bör anlita tolk (2.4). Av förarbetena till lagen framgår att begreppet tolk i förvaltningslagen avser både den som tolkar muntligen från ett språk till ett annat och den som översätter en handling skriftligt. (SOU 1972:83, Invandrarutredningen 2, sid. 19.) FAT har för sin del påpekat att tolkar och översättare representerar två skilda yrken. Vi delar uppfattningen att det handlar om två olika yrkeskategorier, något som måste komma till uttryck i utbildningen. Vi anser det vara möjligt att genomföra en gemensam grundläggande utbildning för tolkar och översättare med språkträning och realiainläring. Efter en sådan gemensam basutbildning är det emellertid nödvändigt att de båda kategorierna utbildas vidare var för sig, så att respektive utbildning får tillräckligt utrymme.

När vi behandlade högskolans tolkutbildning blev vår slutsats att den bör koncentreras till ett tolk- och översättarinstitut. När det gäller frågan om utbildning till översättare blir vår slutsats, mot bakgrund av det som hittills framkommit, att mycket starka skäl talar för en reguljär utbildning och fortbildning av översättare i Sverige. En sådan utbildning, anser vi, bör äga rum vid ett särskilt tolk- och översättarinstitut. Här finns en erfarenhetsgrund att bygga vidare på med tanke på de senaste årens försöksverksamhet i Göteborg och Stockholm. Det får ankomma på styrelsen för det av oss föreslagna institutet att närmare utforma uppläggningsen av en ordinarie översättarutbildning. Det är viktigt att de ansvariga för översättarutbildningen slår vakt om en hög kvalitet på utbildningen. Höga krav måste ställas på dem som skall få tillträde till översättarutbildningen. Detta är en förutsättning för att institutet skall kunna minska, eventuellt eliminera, alltför långa utbildningar. För att en hög kvalitet på utbildningen skall kunna uppnås bör därför ett antagningsprov anordnas i likhet med vad som sker vid tolkutbildningen inom högskolan. Institutets styrelse bör få avgöra vilka språk som skall komma ifråga. Den bör också, inom ramen för anvisade resurser, besluta om längden på och dimensioneringen av de skilda utbildningarna. För översättarutbildningen anser vi att 80 poäng, dvs. två års studier, kan vara lämpligt i ett inledande skede. Det poängtalet

ansluter till den tidigare relaterade försöksverksamheten i Stockholm. Efter ett par års erfarenhet av reguljär översättarutbildning bör en utvärdering ske, och därefter kan studietiden eventuellt justeras. Vi anser vidare att resurser motsvarande 30 årsstudieplatser bör ställas till förfogande i inledningsskedet.

Som vi tidigare framhållit bör de tolk- och översättarstuderande få en gemensam utbildning under ett inledande skede. De gemensamma studierna kan bl. a. innefatta undervisning i svenska, realiainläring, träning i att utnyttja lexikaliska och andra hjälpmedel. Därefter följer en uppdelning på tolkutbildning och översättarutbildning. Utöver en grundläggande utbildning bör översättarna ha tillgång till påbyggnadskurser – med möjligheter till specialisering inom medicin, teknik, juridik etc. – samt fortbildning. Vi vill i detta sammanhang nämna att talesmän för översättarna av skönlitteratur har framfört önskemål om en litterär gren på översättarlinjen.

Med tanke på att utbildningen skall koncentreras till ett institut vill vi betona att det bör ges möjligheter till distansundervisning. Erfarenheter finns redan genom finska institutionens vid universitetet i Stockholm distansundervisning. Det bör också ges möjligheter att studera på halvfart med tanke på att många översättare önskar förkovra sig men inte helt kan frigöra sig från sin yrkesverksamhet för studier. De kan ha en inarbetad kundkrets, som inte kan överges med tanke på risken för framtida inkomstbortfall.

För närvarande finns endast 260 högt kvalificerade auktoriserade översättare – translatorer – i Sverige. Invandrarbyråerna och andra avnämare har länge önskat en ökning av antalet översättare, så att det blir lättare att få enklare översättningar – arbetsbetyg, körkort, enkla utlåtanden av olika slag etc. – utförda. Vi anser att det skall finnas möjligheter för godkända tolkar som kan visa prov på fallenhet för översättningsarbete att komplettera sin utbildning. En sådan åtgärd skulle häva den besvärande bristen på översättare i kommunerna och samtidigt ge en välbehövlig breddning av arbetsmarknaden för tolkarna. Det får bli en uppgift för institutets styrelse att närmare precisera kraven för att erhålla ett utbildningsbevis. Styrelsen bör undersöka möjligheterna till en etappavgång från översättarlinjen. Titeln translator skall förbehållas dem som med godkända resultat klarat KK:s prov och blivit auktoriserade.

Organisatoriska frågor

4.6 Tolk- och översättarservice

Tolkservice

I avsnittet om tolkutbildning (3.2) konstaterade vi, att det finns ett relativt litet behov av avancerad tolkning i Sverige. Den del av tolkservicen som rör internationell tolkning, konferenstolkning eller diplomattolk-

ning klaras som regel med hjälp av en liten kader kvalificerade tolkar. Det finns en begränsad marknad i Sverige för dessa kvalificerade tolkar. Problemen med tolkservicen är således främst förknippade med invandrarnas och flyktingarnas tolkbehov.

De första tolkförmedlingarna tillkom i mitten av 1960-talet på initiativ av LO:s fackliga centralorganisationer i kommunerna eller personal vid då redan etablerade invandrarbyråer. Numera har invandrarbyråerna i drygt 100 kommuner väl utbyggda system med tolkregister för tolkförmedling. Bland invandrarbyråernas största kunder märks sjukvården, AMS, försäkringskassorna och socialförvaltningarna. AMS med sin vittomfattande verksamhet har många anställda tolkar, t.ex. vid flyktingförläggningarna, men måste ofta anlita tolkförmedlingarna, eftersom en stor andel flyktingar och invandrare finns inom myndighetens ansvarsområde. Landstingen har få anställda tolkar, varför landstingen ofta vänder sig till invandrarbyråernas tolkförmedlingar. Det finns avtal om tolkförmedling mellan Svenska kommunförbundets länsavdelningar och landstingen, som betalar personalomkostnadspålägg inklusive utbildningsavgift utöver den administrativa avgiften för tolkförmedling. Som exempel på kostnader för tolkarvoden kan nämnas att Stockholms läns landsting under perioden 1 oktober 1982 till 30 september 1983 betalade 10,3 milj. kr. för tolkservice. År 1978 var motsvarande utgift drygt 4 milj. kr. och för 1979 uppgick beloppet till 4,5 milj. kr. Flera faktorer har bidragit till denna utveckling, bl.a. bättre standard på tolkarna. I första hand har dock en ökad medvetenhet bland personalen om tolkbehovet medverkat till att kostnaderna för tolkservicen mer än fördubblats på fyra år.

Polisdistriken och tingsrätterna, som anlitar ett stort antal tolkar, har sina egna tolkregister. Polisen genomför säkerhetskontroll.

Tolkservicen uppvisar således en splittrad bild, och det gäller även tolktaxorna. Sedan slutet av 1970-talet bestäms tolkarnas arvoden genom centrala överenskomelser. Det gäller för såväl tolkar som finns i invandrarbyråernas tolkregister som för tolkar inom rättsväsendet. Flertalet kommuner följer de rekommendationer som blivit resultatet av förhandlingar mellan Svenska kommunförbundet och Sveriges kommunaltjänstemannaförbund. Tolktaxorna justeras med jämna mellanrum. För närvarande utgår 87 kr per tolktimme till av KK godkänd tolk, medan tolkar som är registrerade hos en invandrarbyrå får 75 kr per tolktimme. För övriga tolkar är arvodet inte reglerat. Stockholm, Göteborg och Malmö följer inte dessa rekommendationer utan har egna regler för tolktaxor.

Tolkarna inom rättsväsendet har högre arvoden. Domstolsverket fastställer tolktaxorna där. Olika belopp utgår för tolkning vid domstol och tolkning vid polis-, åklagar- eller kronofogdemyndighet. Taxan för domstolstolkning ligger något över de övriga. När en tolk tjänstgör vid en domstol utgår för närvarande 186 kr i arvode för den första timmen, till den som har speciell kompetens som rättstolk. En av KK godkänd tolk får 149

kr för den första timmen och övriga tolkar får 119 kr. För tolktid efter den första timmen utgår 73, 57 respektive 42 kr för varje påbörjad halvtimme.

Frågan om samordnad tolkservice genom invandrarbyråerna har diskuterats vid olika tillfällen i mer än ett decennium. SIV har uttalat sig för samordning av tolkservicen. Vid årets riksmöte väcktes en motion (SfU 1203) med anhållan om att en översyn sker i syfte att samordna tolkservicen mellan statliga myndigheter och kommuner.

Ett försök att få till stånd en bättre samordning gjordes i början av år 1982, när invandrarnämnderna i Malmö, Göteborg och Stockholm gemensamt skrev till domstolsverket och rikspolisstyrelsen (RPS) och pläderade för en total samordning av tolkverksamheten i kommunerna. Men då liksom nu ville tingsrätterna och polisen ha egna tolkar. Det framhålls från båda dessa håll att det ställs särskilt höga krav på redbarheten hos de tolkar som tingsrätterna och polisen anlitar. Man vill genomföra redbarhets- och säkerhetskontrollen i egen regi. Detta hindrar inte att invandrarbyrån, domstolen och polisen på en ort många gånger utnyttjar samma tolkar. Vid våra kontakter med berörda parter har vi erfart att frågan om samordning ånyo är föremål för diskussion, men det är omöjligt att uttala sig om utgången. Det finns 118 polisdistrikt i landet och enligt RPS kan verket inte ge direktiv till polisdistrikten om samverkan. Vid tingsrätterna är ett av hindren att det inte finns något kostnadsställe för utbetalning av medel till invandrarbyråerna för de administrativa tjänsterna vid tolkförmedling. Både domstolsverket och rikspolisstyrelsen anser emellertid att samverkan kan vara värdefull och att den borde utvecklas.

Vi vill för vår del förorda en bättre samordning av tolkförmedlingen mellan kommuner, landsting och statliga organ. Detta är en central fråga, eftersom en helt genomförd samordning – genom invandrarbyråernas försorg – avsevärt skulle förbättra tolkarnas situation. Det skulle vara värdefullt, inte minst för tolkarna på de små språken som har svårt att få tillräckligt antal arbetstimmar så att de kan försörja sig. Om tolkarna vet att det finns arbetstillfällen, blir de också sannolikt mer motiverade för fortbildning. Polisdistrikten och tingsrätterna har egna tolkregister, och polisen utför säkerhetskontroll. Detta bör inte lägga hinder i vägen för en samordnad tolkförmedling genom invandrarbyråerna, utan det förefaller naturligt att de myndigheter som utnyttjar tolkar också får sina speciella krav tillgodosedda – t. ex. särskild säkerhetskontroll. Det kan nämnas att det numera finns en samordnad jourtolkservice i Stockholms län. Inom kort väntas jourtolkservice också i Östergötlands län.

Den uteblivna samordningen förrycker invandrarbyråernas planering av tolkförmedlingen. I och med att domstolarna och polisen betalar bättre lockas tolkarna att i första hand ta uppdrag där. Det medför ibland problem för den kommunala tolkförmedlingen att klara av att täcka alla tolkbehov, något som den lättare skulle åstadkomma om det fanns en lokal samordning av tolkförmedlingen i en kommun. Ett ofta återkommande önskemål

är att tolkningstillfällena skall spridas ut över en större del av dagen. Nu förekommer en anhopning av tolkning under förmiddagen. Vi menar att även den frågan kunde hanteras på ett bättre sätt vid samordnad tolkförmedling.

Varken domstolarna eller polisen har några problem med att rekrytera tolkar, eftersom de har högre toltaxor än invandrarbyråerna. Dessutom finner tolkarna det stimulerande och intressant att tolka i en domstol eller hos polisen. Det finns inga krav att tolkarna skall vara godkända av KK för att finnas i domstolarnas eller polisens register. Vid vår överläggning med domstolsverket framkom att en domstol knappast kan kontrollera tolkarnas språkkunskaper eller realiakunskaper. GTR har uppmanat domstolsverket att ge ut en rekommendation om att endast godkända tolkar skall anlitas vid domstolarna, men verket har svarat nej med hänvisning till att det redan finns nog med rekommendationer på tolkområdet.

År 1982 hade tingsrätten i Stockholm omkring 225 tolkar, varav drygt 40 var godkända. Något mer än 30 av dem hade särskild rättskompetens. För tingsrätten i Göteborg var motsvarande siffror 180, 50 och 15, medan Malmö tingsrätt hade cirka 75 tolkar, varav omkring 20 var godkända och fyra hade särskild rättskompetens. De godkända tolkarna är således i klar minoritet, men tingsrätterna anser att även de icke godkända tolkarna håller måttet.

Vid överläggningen med företrädarna för KK poängterade de att det finns slående exempel som visar att prov- och auktorisationsverksamheten behövs. Ytterst handlar det om att skydda dem som anlitar tolkar. Rätts-tolkarna är erkänt skickliga tolkar, men vid några tillfällen har det framkommit brister i kunskaperna vid proven som leder till auktorisation. Användarna i tingsrätterna, som inte haft någon möjlighet att pröva dessa tolkar, har inte känt till de svaga kunskaperna. Företrädarna för Riksförbundet för personal vid invandrarbyråer (RIB), som i stort uttalade en positiv uppfattning om polisens tolkar, framförde vissa kritiska synpunkter mot polisens tolkar vid vår överläggning med dem. Bl.a. nämndes ett exempel där polisen anlitat en inkompetent tolk med påföljd att ett förhör fick avbrytas.

Det bästa botemedlet mot samtliga dessa påtalade brister är dock en förbättrad utbildning. Vi kan konstatera att det av allt att döma finns gott om utrymme för fler godkända tolkar vid domstolarna och hos polisen. Medvetenheten om kvalitetsbehoven vid tolkning kommer sannolikt att öka inom rättsväsendet och därmed också kraven på en bättre tolkutbildning.

Tolk tjänster

I UKÄ:s tolkutredning, som nämndes i avsnittet om tolkutbildning (2.1), utgick man från att en utveckling mot samordnad tolkservice och fasta heltidstjänster för tolkar i invandratäta kommuner var att vänta. Utveck-

lingen har emellertid inte följt dessa banor. Någon samordnad tolkservice genom invandrarbyråerna finns inte. Endast ett fåtal fasta heltidstjänster för tolkar har inrättats i kommuner och landsting. Tendensen är snarast att de få heltidsanställda tolkarna tas i anspråk för andra uppgifter än tolkning, t. ex. utredningsarbete.

Vid våra överläggningar med myndigheter och organisationer har vi tagit upp frågan om möjligheterna att inrätta hel- eller deltidstjänster i de vanligast förekommande tolkspråken. En annan fråga har gällt möjligheterna att få till stånd en samordning av tolkuppdragen för tolkarna, så att de kan påräkna en någorlunda regelbunden och säker tillgång på uppdrag. Ingen tror i dag på en utveckling mot fasta tolktjänster, bl. a. på grund av det försämrade ekonomiska läget hos både statliga och kommunala myndigheter. Så länge som samordnad tolkservice saknas är det orealistiskt att tro på fasta tolktjänster. För enstaka arbetsgivare finns risken för spiltid och för att underlaget för ett visst tolkspråk kan tunnas ut efter ett antal år.

Fasta tolktider – t. ex. spanska på vissa bestämda tider på ett sjukhus eller vid en domstol – kunde vara ett alternativ till fasta tjänster. Det skulle ge tolkarna på de större tolkspråken tryggare arbetsförhållanden och jämnare arbetsfördelning utan att ett anställningsförhållande skulle föreligga. En vanlig uppfattning är att inte heller detta är en framkomlig väg. Det är t. ex. svårt att ha fasta tolktider vid en domstol med tanke på att många personer som regel är inblandade i en förhandling. Vid några sjukhus har fasta tolktider prövats med framgång, men det har snarare varit undantag än regel.

Vid vår överläggning med RIB, då frågan om samordning fick stort utrymme, fick förhållandena vid ett stort sjukhus exemplifiera svårigheterna när det gäller att samordna tolkservice. Efter utdragna förhandlingar, kunde en tolkförmedlare vid en invandrarbyrå berätta, kom sjukhuset ifråga och tolkförmedlingen överens om fasta tolktider. Men när allt var klart efter ett och ett halvt års förhandlande befanns, att någon gemensam pott för tolkning ej längre existerade. Under förhandlingarnas gång hade nämligen de olika institutionerna vid sjukhuset fått eget budgetansvar. I stället för att göra om allt från början löstes emellertid detta problem, och verksamheten med fasta tolktider på fyra språk kunde börja. Försöket med samordning har inte lyckats, eftersom det fortfarande finns en stor andel enskild tolkning vid sjukhuset. De patienter som behöver tolkhjälp får en tid vid sjukhuset, och först i ett senare skede efterfrågas en tolk. Då är det ofta för sent att klara en samordning.

Vid våra kontakter med företrädare för invandrarbyråer och andra som känner till problematiken kring de fasta tolktjänsterna har vi kunnat notera en positiv inställning till själva idén. Tolk tjänster skulle ge tolkservicen både bättre stadga och ökad status. De flesta inser dock att de tidigare nämnda hindren gör att andra vägar måste prövas. Man har fått inrätta sig efter det splittrade läget på tolkarnas arbetsmarknad och försöker hjälpa

tolkarna, så att de får någorlunda drägliga arbetsvillkor. Ett exempel på detta är försöken med s. k. garantitid i några kommuner. Det innebär att de mest anlitade tolkarna garanteras betalning, som motsvarar en viss tid för tolkning varje vecka. Arvodena utgår enligt garantin även om tiden för tolkning inte fylls helt. Företrädarna för RIB betonade att det krävs flexibilitet för att förbättra tolkarnas situation på arbetsmarknaden. En lösning kan vara att invandrarbyrån, tillsammans med kommunen, blir huvudarbetsgivare för tolkarna. Flexibla lösningar måste till, om tolkarna skall kunna få någon form av trygghet.

Sammanfattningsvis anser vi att reella förutsättningar för närvarande saknas för ett system med fasta tolktjänster. Ur arbetsgivarens synvinkel finns invändningar med tanke på bl. a. spilltid och osäkerhet om hur länge det finns underlag för ett språk. Därtill kommer de samhällsekonomiska aspekterna som inte talar för att tolktjänster inrättas.

Tolkarnas osäkra arbetsmarknad kommer således sannolikt att bestå under lång tid. Vi anser att tolkarnas oreglerade och osäkra arbetsmarknad ytterst drabbar dem som skall betjänas, i första hand invandrare och flyktingar. Detta är ett argument för att söka lösningar för en samordnad tolkservice i kommunerna. Därmed skulle åtminstone en del av problemen med osäkerheten elimineras.

Översättarservice

Vi har tidigare beskrivit översättningsverksamheten i stort och översättarnas arbetsmarknad i avsnitten 2.3 och 2.4, och har då till stor del utgått från statskontorets rapport Översättningsverksamheten i statsförvaltningen. I likhet med statskontoret anser vi att KK skall svara för att den tidigare nämnda översättningshandboken hålls aktuell och att verket skall informera om dess innehåll.

Vad gäller själva översättarservicen kunde statskontoret slå fast att det finns en relativt väl fungerande marknad, som i stort sett kan tillgodose de statliga myndigheternas behov. Någon gång kan det vara svårt att hitta en översättare på ett i Sverige sällan förekommande språk. Vanligare är problem med att finna översättare som klarar svåra facktexter. Bilden är ungefär densamma beträffande den del av översättarservicen som rör internationell handel etc. Det finns även där en fungerande marknad. De senaste årens stora framsteg inom telekommunikationerna underlättar vid t. ex. internationell budgivning. Med hjälp av en telefaxapparat kan omedelbar kontakt upprättas med en översättare i ett fjärran beläget land. Det senaste tekniska hjälpmedlet är ordbehandlingsmaskiner.

En central fråga när det gäller översättarservice är eljest invandrarbyråernas möjligheter att förmedla översättningar. Den är begränsad på grund av att det finns så få auktoriserade translatorer i landet och att de bara täcker ett tjugotal språk. Invandrarbyråerna får ständigt förfrågningar om hjälp med översättningar av de mest skiftande slag. Vi har erfarit att

många förmedlare är missnöjda med att översättare så ofta saknas och att de snarast önskar en lösning på problemet. I olika sammanhang har RIB framfört tanken att det borde finnas en lägre nivå för översättarna utöver den mycket höga nivån där de auktoriserade translatorerna befinner sig. I en skrivelse till KK, 1979-05-08, väcker RIB frågan "om inte kommerskollegium skulle kunna ges i uppdrag att kunskapspröva översättare för att få fram en acceptabel miniminivå på översättare av enklare myndighetsskrivelser m.m.". I sitt svar, 1980-01-22, säger KK att det finns vissa fördelar med förslaget, men det är också förenat med stora problem att genomföra en förändring. KK tar inte ställning i frågan utan anser att en utredning bör komma till stånd.

Vid vår överläggning med Svenska kommunförbundet framfördes åsikter som överensstämmer med RIB:s. En synpunkt var att KK:s prövning av översättare hittills huvudsakligen varit inriktad mot kontakterna med utlandet, medan de inhemska behoven fått en undanskymd plats. Kommunförbundet anser att en lägre nivå för översättare borde finnas, så att önskemål om översättningar i kommuner av arbetsbetyg, intyg från skolan och enkla utlåtanden av olika slag kan tillgodoses. Denna service, som t. ex. godkända tolkar med kompletterande utbildning kunde svara för, saknas ofta i kommunerna.

Vi anser att frågan om översättarservice i kommunerna måste få en lösning. Det är inte rimligt att alternativet till en translator är ingen översättare alls. Inget tyder i dag på någon snabb ökning av antalet translatorer i landet. Även om våra förslag om en reguljär översättarutbildning förverkligas kommer det ändå att vara ett arbete på lång sikt att öka antalet översättare. Därtill kommer att endast ett mindre antal språk kan komma ifråga för en översättarutbildning. Vi har övervägt olika möjligheter att förbättra situationen och anser att godkända tolkar, som har fallenhet för översättningsarbete, skall få tillfälle att komplettera sin utbildning vid det av oss föreslagna institutet. En sådan åtgärd skulle bidra till att häva bristen på översättare i kommunerna och ge de godkända tolkarna en välbehövlig breddning av arbetsmarknaden.

4.7 Proverksamhet och auktorisation

Proverksamheten

I betänkandet Reformerad tolkutbildning föreslår utredaren att en av det föreslagna tolk- och översättarinstitutets huvuduppgifter skall vara att pröva tolkarnas yrkesfärdigheter – både språkligt och tolktekniskt – enligt samma principer som i dag gäller för KK:s provningsverksamhet. Utredaren anser att det visst finns skäl som talar för att KK sköter både proven och auktorisationen. Ytterst är det en fråga om att garantera en fullgod kvalitet hos tolkarna och översättarna till fromma för användarna, som själva inte har någon möjlighet att bedöma en tolks eller en översät-

tares kompetens. En fristående myndighet frestas inte att tumma på kvalitetskraven eller på kravet att nivån skall vara densamma, oavsett vilket språk det gäller. Bland skälen som talar för att proven skall äga rum vid institutet märks, att det är en fördel med ett nära samband mellan utbildarna och dem som bedriver utvecklingsarbete å ena sidan och dem som genomför proven å den andra. Därvid tillförs kunskap om de brister i utbildningen som bidrar till att många prövande underkänns i auktorisationsproven. När som nu proven försiggår helt vid sidan om utbildningen utblir denna naturliga växelverkan mellan undervisning och prov, som eljest är den vanliga inom all utbildning.

Utredaren menar att det finns goda skäl för båda synsätten. Hittills har den fristående kunskapsprövningen varit nödvändig för att uppnå rättvisa och tillförlitlighet med tanke på det stora antalet utbildningsanordnare, som inte haft möjlighet att var för sig garantera en hög och likvärdig kvalitet hos tolkarna. Någon kritik mot själva proven har inte framförts. Det är en allmän uppfattning att fordringarna är nödvändiga och realistiska. Den höga kuggningsprocenten beror snarare på dåliga förkunskaper och otillräcklig utbildning än på överdrivna krav i proven.

Men samtidigt står det klart att KK:s prov- och auktorisationsverksamhet är dyrbar och personalkrävande. Utredaren beräknar att den sammanlagda kostnaden uppgår till omkring 2,5 milj. kr. per år (1982 års kostnadsläge). Han vill inte gå så långt som till att påstå att KK och institutet skulle komma att bedriva dubbelarbete, men bedömer att en inte oväsentlig rationalisering skulle kunna göras, om ansvaret för proven lades på institutet. Hans resonemang, här kortfattat presenterade, leder således fram till förslaget om prövning vid institutet, men en fristående auktorisation bör finnas kvar.

När det gäller prov- och auktorisationsverksamheten går åsikterna isär bland remissinstanserna. Bland dem som biträder utredarens förslag märks UHÄ, statskontoret, näringsfrihetsombudsmannen (NO), FAT och Sveriges tolkförbund (STOF). UHÄ finner det naturligt att, i och med att utbildningsansvaret samordnas, också kvalitetskontrollen, dvs. provverksamheten, förs över till institutet där sakkunskapen kommer att finnas koncentrerad. I några yttranden, bl. a. från Svenska kommunförbundet, TCO och SIV, föreslås ytterligare utredning innan ett beslut tas. Bland motståndarna till att ett tolk- och översättarinstitut får ansvaret för provverksamheten, märks bl. a. domstolsverket, SAF, RIB, SACO/SR och KK. Domstolsverket kan inte instämma i utredarens uppfattning att prövnings- och auktorisationsförfarandet skall delas mellan två myndigheter. En sådan uppdelning kan leda till kompetenskonflikter, krångel, onödig byråkrati och ökade kostnader. KK anser bl. a. att auktorisationsverksamhet är väsensfrämmande för utbildningsanordnare och att den därför, med tillhörande kunskapsprov, bör bli kvar hos en fristående myndighet oberoende av vilka förändringar som görs inom tolkutbildningen.

Också vid våra överläggningar med myndigheter och organisationer beträffande ansvaret för provverksamheten har meningarna varit delade. Helt naturligt har ungefär samma argument framförts som framgår av yttrandena från respektive instans. KK, som är "part i målet", har ytterligare poängterat att det så långt möjligt gäller att hålla samma kravnivå mellan de olika språken. Verket varnar för att föra över provverksamheten till utbildningsväsendet, eftersom det finns en risk för att provningsnivån i olika språk anpassas till utbildningsnivån och utbildningsresultaten. Det kommer att ta mycket lång tid innan vi kommit därhän, att tolkutbildningen ligger på en så hög nivå att proven kan utgå. Företrädarna för KK betonade att själva systemet med auktorisation måste hållas samman – kunskapsprov, kontroll av lämplighet samt tillsyn. Arbetet med tolk- och översättarproven ger en nödvändig branschkunsknad, enkannerligen insikt i tolkarnas och översättarnas villkor, tekniska och etiska frågor etc.

Kollegiet har förmedlat sina erfarenheter av utbildningen av finska och spanska tolkar vid universitetet i Stockholm till arbetsgruppen. Erfarenheterna är i huvudsak positiva, men inte ens i dessa språk har alla som genomgått utbildningen klarat proven för auktorisation. Vid provomgången våren 1984 blev 70 procent av dem som nu genomgår tolkutbildningen i finska – påbörjad höstterminen 1983 – godkända. Motsvarande procentsats var 89 för dem som följt tolkutbildningen i spanska, vilken började vårterminen 1983. När det gäller andra tolkutbildningar vid universitetet uppvisar statistiken helt andra siffror. Vid universitetet i Göteborg pågår en utbildning för arabiska tolkar sedan vårterminen 1983. Sju av tolkarna från denna utbildning ställde upp i tolkproven våren 1984. Samtliga blev underkända i det skriftliga provet, och ingen av dem kallades därför till den muntliga delen. Ingen av de sju lyckades prestera ett helt godkänt realiaprov.

För att få en helhetsbild av provresultaten har vi tagit del av KK:s statistik. Det mest slående i denna statistik, Godkännandeproven för tolkar 1976–1979, är att bland de tolkar som genomgått tolkutbildning inom högskolan varierar andelen godkända mycket kraftigt mellan olika språk. Denna redovisning skall inte ses som en nedvärdering av utbildningsinsatserna vid universitetet, utan den visar snarare hur svårt det är att med knappa resurser och korta utbildningstider hinna utbilda kompetenta tolkar. KK drar slutsatsen att ett godkännande som tolk inte kan meddelas endast på grundval av det faktum att en person genomgått tolkutbildning på högskolenivå. Vi har för vår del blivit övertygade om att, när en så stor del av dem som prövats har blivit underkända måste en intensifierad utbildning komma i förgrunden.

I detta sammanhang kan aktuell statistik från KK redovisas. Av bilaga 5 framgår att den genomsnittliga nettokostnaden per budgetår under perioden 1978/79–1983/84 för kollegiets tolk- och translatorsverksamhet är 1 829 000 kr. Lokalkostnader och expenser ingår inte i det beloppet. Av

bilaga 6 framgår antalet godkända prov under samma period: 473 godkända tolkprov och 82 godkända translatorsprov. Tolk- och translatorssektionen vid KK arbetar utöver proven också bl. a. med själva auktorisationen, tillsyn och om auktorisation. Den mest omfattande delen av verksamheten gäller dock proven. Det låga antalet godkända prov förstärker intrycket att en intensifierad utbildning behövs.

Vi anser, efter att ha penetrerat alla argument, att de som genomgått tolkutbildningen vid ett tolk- och översättarinstitut och erhållit ett utbildningsbevis inte skall behöva genomgå KK:s prov. Det innebär att endast de som inhämtat sina kunskaper på annat sätt skall prövas av KK i fortsättningen. Vi menar att den som genomgått en utbildning inom högskolan inte skall behöva prövas av en annan myndighet. Förändringen är inte stor, eftersom endast en fjärdedel av dem som genomgått KK:s prov med godkänt resultat har kommit från högskolans tolkutbildning. Vi anser att detta nya system bör prövas under några år för att sedan bli föremål för en utvärdering. En viktig del av denna utvärdering måste gälla kvaliteten på utbildningen och en jämförelse av nivån mellan olika språk.

Auktorisationen

År 1981 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag (Dir. 1981:58) att se över KK:s verksamhet med godkännande av tolkar och auktorisation av översättare. Översynen resulterade i betänkandet (Ds H 1982:2) Att godkänna tolkar och auktoriserade översättare – en utvärdering. Betänkandet behandlar främst reglerna för förnyat godkännande av tolkar och förnyad auktorisation för översättare samt KK:s rådgivande nämnds ställning. Enligt förslaget skall KK också fortsättningsvis vara den myndighet som godkänner tolkar och auktoriserar översättare. Utredaren föreslår att godkännandet eller auktorisationen, som för närvarande gäller i fem år, skall gälla tills vidare – dock längst tills tolken eller översättaren fyller 70 år, då nytt prov måste avläggas om fortsatt godkännande eller auktorisation önskas. Ett nytt obligatoriskt prov måste sedan avläggas med två års mellanrum.

Flertalet av de 35 remissinstanserna avvisar förslaget om i princip livslång auktorisationstid. Man hänvisar bl. a. till skyddet för tredje man, språkets och samhällets utveckling, och menar att auktorisation med regelbundet återkommande förnyelse medför att kunskapsstandarden hålls på en viss nivå. En del remissinstanser föreslår att nuvarande tidsbegränsning om fem år bibehålls, medan andra menar att tio år är lämplig auktorisationstid. Övervägande positiva till förslaget är statskontoret, UHÄ, Svenska språknämnden, SACO/SR, FAT och GTR.

Det ankommer på kollegiet att i samband med godkännande/auktionering göra en redbarhetsbedömning. Utredaren föreslår att KK, i stället för att som nu inhämta uppgifter via länsstyrelserna, skall vända sig direkt till vederbörande myndighet eller organisation med begäran om sådana uppgifter som kollegiet behöver för att kunna bedöma redbarheten.

Förslaget att KK skall inhämta upplysningar för sin redbarhetsbedömning direkt från vederbörande myndighet eller organisation tillstyrks av rikspolisstyrelsen, några länsstyrelser, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet. Ett par remissinstanser är dock negativa till förslaget, bl. a. SÖ, som menar att nuvarande ordning är tillfyllest.

Den rådgivande nämnden bör, enligt utredaren, få en starkare ställning. Bl. a. skall nämndens uppgift vara att yttra sig till KK i vissa fastställda typer av ärenden. Kollegiet behöver inte följa nämndens rekommendationer, men skall vara skyldigt redovisa sina skäl om man inte följer dem. I den rådgivande nämnden, som enligt förslaget skall bestå av ordförande och högst nio ledamöter, skall finnas företrädare för KK, språkvetenskapen, utbildningsanordnarna, tolk- och översättarorganisationer samt användare och förmedlare av tolk- och översättartjänster.

Övervägande delen av yttrandena visar en positiv inställning till förslagen avseende rådgivande nämnden. Negativa synpunkter förs dock fram från några håll. Bl. a. menar KK att den föreslagna motiveringsskyldigheten för KK gentemot nämnden vid beslut som avviker från nämndens rekommendation inte synes lämplig. Vidare menar kollegiet att nämnden i sin nuvarande obyråkratiska tappning på det hela taget fungerat smidigt och väl.

Utanför utredningsuppdraget föreslår utredaren att regeringen allvarligt överväger förutsättningarna för att utforma en anvisning till myndigheterna om att icke godkända tolkar eller oauktoriserade översättare får anlitas endast om godkända/auktoriserade inte finns att tillgå eller om det av särskilda skäl är motiverat att anlita en icke godkänd tolk eller oauktoriserad översättare.

Det förslaget tillstyrks av ett tiotal remissinstanser, som bl. a. menar att det synes naturligt att i första hand anlita personer som har godkänts av KK. Några remissinstanser avvisar förslaget, bl. a. NO, som menar att sysselsättningssvårigheter för godkända tolkar och auktoriserade translatorer inte bör lösas genom strypning av de övrigas möjligheter att göra sig gällande på lika villkor. Liknande synpunkter framförs av Sveriges exportråd.

Vi konstaterar att enligt förordningen (1975:590) om godkännande av tolkar och auktorisation av översättare – tolk- och translatorsförordningen – gäller ett godkännande eller en auktorisation för en tid av fem år. Vi konstaterar vidare att förordningen inte ger någon ledning åt den som undrar vad som skall ske efter femårsperioden. Inte heller förarbetena är särskilt upplysande på denna punkt. Det finns emellertid en ledtråd i den departementspromemoria (Ds A 1974:9) Auktorisation av tolkar och översättare som föregick beslutet att införa auktorisation. I promemorian sägs att giltighetstiden bör kunna utsträckas till fem år. Vidare sägs att någon ny kunskapsprövning inte bör ske i samband med att statens tolk- och translatorsnämnd prövar om tolken fortfarande uppfyller villkoren för nytt god-

kännande. Endast då mycket särskilda skäl föreligger bör ett omprov äga rum. KK har sedan föreskrivit att godkännande eller auktorisation förlängs utan omprov, om en tolk eller translator varit verksam i rimlig omfattning under femårsperioden. Endast i de fall då en sökande varken kan uppvisa tillräcklig yrkesverksamhet eller annan relevant språklig verksamhet föreskriver KK nytt prov som villkor för ett förnyat godkännande eller omauktorisation. Sedan slutet av år 1981 finns en vägledande dom i regeringsrätten, som fastslår att de kvalitativa aspekterna skall tillmätas stor betydelse när det gäller att bedöma en tolks eller translators verksamhet. KK krävde att en translator skulle genomgå ett omprov, eftersom uppdragen varit få. Translatorsn överklagade KK:s beslut. Regeringsrätten undanröjde KK:s villkor med hänvisning till att även om uppdragen varit förhållandevis få till antalet så var de i gengäld av kvalificerad natur.

Som alternativ till denna ordning diskuterar utredaren två andra förfaringssätt. Det ena är det inledningsvis beskrivna med en sjuttioårsgräns. Det andra går ut på att godkännandet eller auktorisationen gäller under tio år och att därefter ett för alla obligatoriskt omprov äger rum. Vi anser att ett sådant system kan ha stora fördelar. Även om en period på tio år kan synas lång, uppfyller detta alternativ ett rimligt krav på skydd för avnämarna. Där finns också ett incitament för de yrkesverksamma tolkarna och translatorerna att upprätthålla och höja sin kunskapsnivå. Samma fördelar är icke förknippade med utredarens förslag om i princip livslång auktorisation. Systemet ger inget tillfredsställande skydd för brukarna. Det skänker ingen större trygghet åt tolkarna och translatorerna, om den livslånga auktorisationen förenas med en uppsökande tillsyn och med krav på verksamhetsdeklarationer.

KK:s yttrande över betänkandet innehåller en grundlig analys av de tre alternativen. Det är lätt att känna sympati för förslaget om en tioårig auktorisationsperiod – framför allt med tanke på att tredje man som nämnts får en acceptabel garanti för kompetent hjälp, samtidigt som tolkarna och translatorerna får anledning att vidmakthålla sina kunskaper. Av kollegiets yttrande framgår emellertid att ett obligatoriskt omprov medför ökade kostnader för proven och att systemet skulle innebära en viss administrativ belastning. Vid våra kontakter med KK har vi emellertid erfarit att kollegiet har modifierat sitt ställningstagande på denna punkt. Problemet är att kunna uppskatta bortfallet under en tioårsperiod. Med den nuvarande femåriga auktorisationen är det cirka 15 procent av tolkarna och translatorerna som inte återkommer för att få förnyad auktorisation. Som vi tidigare framhållit är i synnerhet tolkyrket ett genomgångsyрке för många. I sitt yttrande talar KK om en naturlig avgång, men det nya i bilden är att kollegiet nu bedömer att bortfallet torde bli större än vad man tidigare räknat med. Det finns t. ex. en stor grupp som har tolkat tidigare, men som numera nästan helt har upphört att tolka. I den gruppen återfinns hemspråklärare och invandrarbyråpersonal. Slutsatsen för KK:s del blir

att ett obligatoriskt omprov efter tio år kan genomföras utan vare sig personalökning eller begäran om särskilda medel. Efter att ha vägt de tidigare redovisade fördelarna och nackdelarna med de olika alternativen mot varandra har vi funnit att systemet med tioårig auktorisation och obligatoriskt omprov är att föredra.

Vad gäller utredarens förslag angående redbarhetsbedömningen att KK skall vända sig direkt till vederbörande myndighet eller organisation i stället för att som nu inhämta uppgifter hos länsstyrelsen anser vi, att båda lösningarna är godtagbara. Vi har noterat att KK föredrar den nuvarande ordningen. Om en ändring skall införas, kräver detta troligen förändringar i sekretesslagen. Vi anser att denna speciella fråga bör undersökas, innan ett beslut tas.

Vi kan ej heller biträda förslaget i betänkandet att ändra på den rådgivande nämndens sammansättning och uppgifter. Vi har funnit att den rådgivande nämnden på det hela taget fungerat väl. Där har kollegiet kunnat ta upp ett stort antal enskilda ärenden för att få vägledning. Alla frågor av principiell betydelse har hänskjutits till den rådgivande nämnden. Den har varit ett forum för en öppen debatt kring tolk- och translatorsfrågor. Om nämndens arbete formaliseras i enlighet med förslaget, finns en uppenbar risk att verksamheten blir stelbent och trög.

Vi anser således att den rådgivande nämnden vid KK har fungerat tillfredsställande, och att den bör bibehålla nuvarande arbetsformer. En företrädare för tolk- och översättarinstitutet bör dock ingå i den rådgivande nämnden. På en punkt vill vi emellertid instämma i utredarens förslag, och det gäller frågan om suppleanterna i nämnden. Enligt de regler som gäller i dag kan en suppleant utses som representerar en helt annan myndighet eller organisation än den ordinarie ledamoten. Vi ansluter oss till förslaget i betänkandet att suppleanterna skall vara personliga och företräda samma intressen som den ordinarie ledamoten.

När det slutligen gäller förslaget i betänkandet att ej godkända tolkar eller oauktoriserade översättare skall få anlitas endast om godkända eller auktoriserade inte finns att tillgå kan vi instämma i dess syfte. Det finns dock komplikationer. Vi anser sålunda att en sådan regel bara kan gälla den inhemska tolkningen, kontakttolkningen, och inte t. ex. konferenstolkning. Det är att märka att ordningen som nu gäller för godkännande av tolkar tar sikte på kontakttolkningen.

Beträffande översättarsidan finns en annan komplikation. Vi har tidigare redovisat att omkring 2000 personer i Sverige arbetar med översättningar på hel- eller deltid. Endast 260 av dem är auktoriserade translatorer, och de har genom att klara KK:s prov visat att de ligger på en mycket hög allmän nivå. Däremot har kollegiet inte prövat deras förmåga att översätta avancerade texter inom olika specialområden som medicin eller teknik. Av det anförda framgår att undantagsregeln ofta måste träda i kraft på översättarområdet. Det är rimligt att anta att auktoriserade översättare inte kom-

mer att finnas att tillgå i önskad utsträckning under överskådlig tid med nuvarande utbildningskapacitet. Vidare kommer de av utredaren nämnda särskilda skälen då det är motiverat att anlita en oauktoriserad översättare ofta att gälla när exempelvis svåra medicinska eller tekniska texter skall översättas. Endast genom att utbilda översättare kan man råda bot på detta. En reguljär översättarutbildning kommer att medverka till att öka antalet översättare i landet. Det är uppenbart att ett tolk- och översättarinstitut måste ge fördjupningskurser i bl. a. medicin och teknik.

Samhället avsätter medel för utbildning, prov, auktorisation och tillsyn. Vi anser det vara rimligt att samhället fullföljer och stöder dem som först offrat tid och pengar på en utbildning till tolk eller översättare och sedan genomgått svåra prov och därmed visat att de besitter en hög kompetens.

4.8 Nordiskt samarbete kring tolk- och översättarutbildning

I ett tidigare kapitel (3.6) har vi redogjort för tolk- och översättarverksamheten i Danmark, Finland och Norge.

Vid Nordiska rådets 32:a session i mars 1984 ställdes en fråga till Nordiska ministerrådet angående vilka åtgärder ministerrådet avsåg vidta för att enhetliga regler för auktorisation av translatorer och tolkar skulle kunna införas i Norden. Ministerrådet gav följande svar.

”Den nordiska språkkonventionen kommer att träda i kraft under år 1984 under förutsättning av att ett fjärde nordiskt land ratificerar konventionen. I enlighet med konventionens artikel 8 kommer Nordiska ministerrådet då att följa tillämpningen av konventionen. Tillgången till tolkar och översättare av god kvalitet kommer därvid att vara betydelsefull för att ge konventionen ett reellt innehåll.

Det totala behovet av tolkar och översättare i de nordiska länderna påverkas också av invandringen till Norden från andra delar av världen. Därmed berörs också tolk- och översättarresurserna inom andra språk än de nordiska. I flera av de nordiska länderna utreds frågor om utbildning och auktorisation av tolkar och översättare.

Olika frågor med anknytning till migration till och från Norden kommer att ges ökad uppmärksamhet inom det nordiska samarbetet på migrationsområdet i den särskilda kontaktgrupp som bildats under Nordiska arbetsmarknadutskottet. Denna grupp har till uppgift bl. a. att lägga fram förslag om det framtida nordiska samarbetet på detta område. I detta sammanhang avser man att diskutera förutsättningarna för nordisk samverkan i fråga om utbildning av tolkar och översättare. Resultatet av detta arbete kan komma att ge underlag för överväganden om behovet av enhetliga regler och också i fråga om examination och auktorisation.”

Ministerrådets svar fokuserar två frågor när det gäller nordiskt samarbete på tolk- och översättarområdet: den nordiska språkkonventionens ikraftträdande kommer att medföra en ökad efterfrågan på tolkar och översättare inom de nordiska språken; invandringen till de nordiska länderna från andra delar av världen innebär krav på tolkning och översättning inom andra språk än de nordiska.

Tolkutbildning på, i de nordiska länderna, små språk – som exempelvis kantonesiska, tigrinja eller urdu – är ofta mycket kostsam. Det är svårt att få kompetenta lärare, läromedel etc. Av den anledningen vore det en fördel om ett samarbete kring sådan utbildning kunde komma till stånd inom Norden. Det gäller således att se över förutsättningarna för ett samarbete och att undersöka möjligheterna att bl. a. ordna gemensam utbildning eller fortbildning av lärare eller att "sälja" tolkutbildningsplatser mellan de nordiska länderna. Fortbildning av yrkesverksamma tolkar är ett annat område, där ett nordiskt samarbete kunde vara fruktbart.

Förutsättningarna för nordiskt tolksamarbete är goda. Det finns resurser för tolkutbildning i de nordiska länderna. Det gäller att utnyttja dessa resurser på det mest effektiva sättet. Det finns goda förutsättningar genom den språkliga gemenskapen i Norden. Till flera av de nordiska länderna kommer flyktinggrupper samtidigt från främmande länder med – i de nordiska länderna – sällsynta språk. Länderna i Norden ställs härigenom inför likartade resursproblem på tolksidan och utbildningsbehoven är i stort sett desamma i länderna. Detta medför att det borde föreligga möjligheter att rekrytera elever från en bredare bas än det egna landet erbjuder.

Vad gäller språkkunskaper är förutsättningarna relativt goda. Sverige borde t.ex. kunna erbjuda utbildningsplatser till Finland, när det ena språket är svenska – och vice versa. En svensk, som t.ex. vistats länge i Norge, kan givetvis följa en tolkutbildning i Oslo, där ena språket är norska. Över huvud taget är rörligheten så stor inom Norden att en ganska stor grupp studerande skulle kunna utnyttja ett utökat samarbete inom tolkutbildningen. Det finns anledning att fråga sig varför de nordiska länderna ibland utbildar tolkar på små språk var för sig. Förmodligen hade man – för att ta ett exempel – kunnat spara både pengar och möda genom nordiskt samarbete, när tolkar skulle utbildas för båtflyktingarna.

Bland svårigheterna för att utveckla nordiskt samarbete inom tolkutbildningen märks främst vissa olikheter vad gäller s. k. realia, varmed menas kunskap om det samhälle man lever i, inom tolkutbildningen. Beträffande realia ligger Finland och Sverige nära varandra. Sverige-Finland har i sin tur en hel del gemensamt med Norge. För Danmarks del innebär anslutningen till EG vissa avvikelser i förhållande till övriga nordiska länder rörande realia. Även i fråga om terminologin, som är ett viktigt inslag i all tolkutbildning, finns skiljaktigheter mellan länderna.

Vissa av dessa svårigheter bör övervinnas för att ett effektivt nordiskt samarbete skall kunna utvecklas. Om dessa frågor blir föremål för en nordisk utredning och det då visar sig vara svårt att erbjuda platser till hela utbildningar, kan det vara möjligt att "sälja" enstaka moment. Sålunda kunde vissa delar av undervisningen i realia vara gemensamma. Det borde också vara möjligt att erbjuda undervisning i tolkteknik och tolketik samt i vissa delar av språkövningarna. Studiestödsfrågan bör uppmärksammas och beaktas i den av NAUT:s ad hoc-grupp för migrationsfrågor föreslagna utredningen om nordiskt samarbete i migrationsfrågor.

Flyktinggrupper kommer till Norden från avlägsna länder med för oss främmande kulturer och därmed annan terminologi. Det terminologiska området kunde ändå vara en inkörsport till samarbete, eftersom man var och en på sitt håll i de nordiska länderna arbetar med svåra och mycket tidsödande terminologiska frågor. Ett samarbete mellan länderna kunde vara fruktbart i ett inledande skede av det terminologiska arbetet, särskilt i de delar som kräver kunskaper om det främmande landets kultur. Efter det att en gemensam grund lagts kan man gå vidare i respektive land.

Konventionen mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge om nordiska medborgares rätt att använda sitt eget språk i annat nordiskt land träder sannolikt i kraft under år 1985. Artikel 2 i konventionen har följande lydelse:

”De fördragsslutande staterna förbinder sig att verka för att en medborgare i en fördragsslutande stat vid behov skall kunna använda sitt eget språk vid kontakt med myndigheter och andra offentliga organ i en annan fördragsslutande stat. Detta gäller förutom vid kontakt med offentliga organ såsom sjukvårds-, hälsovårds-, socialvårds- och barnavårdsmyndigheter samt arbetsmarknads-, polis- skatte-, och skolmyndigheter.

I mål och ärenden vid domstolar och andra offentliga organ skall dessa såvitt möjligt sörja för att medborgare i fördragsslutande stat får behövlig tolk- och översättningshjälp. I brottmål skall medborgaren alltid få den tolkhjälp som behövs.”

Konventionen förutsätter tillgång på tolkar och översättare med hög kompetens inom de nordiska språken. Ett samarbete mellan de nordiska länderna kring utbildningen skulle i hög grad kunna medverka till att förbättra tillgången på kvalificerade tolkar.

Som ett exempel kan nämnas att Sverige är gynnat vad gäller finska tolkar och översättare, medan Island sannolikt kommer att få problem att rekrytera tolkar i finska språket eller Finland att rekrytera isländska tolkar. Det går lätt att föreställa sig en rad situationer där myndigheterna till följd av konventionen med vissa svårigheter kan uppfylla konventionens krav. På sikt skulle ett nordiskt samarbete på området avsevärt kunna förbättra tillgången på tolkar och översättare inom de nordiska språken.

Den tidigare nämnda ad hoc-gruppen för migrationsfrågor kommer att föreslå, att frågan om nordiskt samarbete kring tolk- och översättarfrågor blir föremål för en nordisk utredning. Mot bakgrund av vår beskrivning av tolk- och översättarfrågorna i Norden anser vi, att det finns förutsättningar för ett nordiskt samarbete på området. Vi anser att ett samarbete borde kunna komma till stånd kring bl. a. följande frågor:

- utbildning och fortbildning av tolklärare
- vidareutbildning av yrkesverksamma tolkar
- forskning och pedagogiskt utvecklingsarbete
- grundläggande terminologiskt arbete.

5 Förslag

Arbetsgruppen för tolk- och översättarfrågor har berett de förslag som framlagts i betänkandena (Ds U 1982:10) Reformerad tolkutbildning och (Ds H 1982:2) Att godkänna tolkar och auktorisera översättare – en utvärdering samt statskontorets rapport (1982:19) Översättningsverksamheten i statsförvaltningen. Vi har därvid beaktat remissyttrandena över betänkandena och rapporten. För att få ytterligare underlag för våra förslag har vi genomfört en rad överläggningar med myndigheter och organisationer (se förteckning i bil. 7).

I enlighet med våra direktiv har vi gjort en samlad bedömning av den framtida tolk- och översättarverksamheten i landet. Vi har därefter dragit upp riktlinjer för denna verksamhet. När vi gjort vår bedömning har vi tagit hänsyn till samhällsutvecklingen under de senaste åren. Vi har även utgått från ett långsiktigt perspektiv, i första hand från invandrapolitiska utgångspunkter. Vår uppgift har varit att bereda tidigare lagda förslag. Vi har därvid försökt skaffa oss en helhetssyn på tolk- och översättarfrågorna, och denna helhetssyn har varit vägledande när vi utarbetat våra förslag. I våra överväganden har vi tagit upp de centrala frågorna i de två betänkandena och statskontorets rapport. Med tanke på vårt mandat att sätta in tolk- och översättarfrågorna i ett långsiktigt, invandrapolitiskt perspektiv har vi haft anledning att belysa en rad nya aspekter relativt ingående i övervägandena. De nämnda faktorerna utgör grunden för våra förslag. Vi presenterar förslagen relativt kortfattat, dels med tanke på att det finns en fyllig bakgrund, dels beroende på att alltför detaljerade anvisningar inte bör ges till styrelsen för det tolk- och översättarinstitut som är vårt huvudförslag.

5.1 Ett tolk- och översättarinstitut

Vi föreslår att ett tolk- och översättarinstitut inrättas vid universitetet i Stockholm. Institutet bör ha följande uppgifter:

- tolkutbildning
- översättarutbildning
- övergripande ansvar för merparten av tolkutbildningen i landet, bl. a. ansvar för kontakttolkutbildningens kursplaner
- påbyggnadskurser (fortbildning och vidareutbildning)
- handledarutbildning
- pedagogiskt utvecklingsarbete
- framställning av läromedel och tolkordlistor
- forskning
- deltagande i terminologiskt arbete
- samverkan med övriga nordiska länder

Enligt högskoleförordningen (SFS 1977:263) 16 kap. 14 § får s. k. andra

inrättningar för särskilda uppgifter finnas vid en högskoleenhet enligt föreskrifter som regeringen meddelar. Tolk- och översättarinstitutet bör knytas till universitetet i Stockholm i enlighet härmed. Förslaget att knyta institutet till universitetet i Stockholm har flera fördelar. Vi har tidigare konstaterat att där finns god erfarenhet av tolkutbildning på högskolenivå. Universitetet i Stockholm ger också utbildning på en lokal översättarlinje. Universitetet har en väl utbyggd språkvetenskaplig utbildning och forskning samt en etablerad verksamhet med inriktning på invandrarfrågor, exempelvis kurser i invandrarkunskap. Institutet skall i stor utsträckning kunna repliera på språkinstitutionerna vid universitetet. Inget annat universitet har enligt vår mening lika goda förutsättningar som universitetet i Stockholm att ta emot ett tolk- och översättarinstitut. Enligt uppgift från universitetet kan erforderliga lokaler ställas till förfogande.

Genom att inrätta ett särskilt tolk- och översättarinstitut i Stockholm och koncentrera utbildnings- och utvecklingsarbetet dit skapas den kontinuitet i verksamheten som hittills saknats inom högskolan och det blir möjligt att genomföra en systematisk kunskapsupbyggnad. Det blir också möjligt att utnyttja de mest kvalificerade tolklärarna på ett mer rationellt sätt än vad som skett tidigare. Detta utesluter inte ett samarbete med vissa språkinstitutioner vid i första hand universitetet i Uppsala. Den sammanlagda språkvetenskapliga kompetensen vid universiteten i Stockholm och Uppsala är mycket stor. Samarbetet mellan institutet och språkinstitutionerna i Stockholm är en självklarhet och ett av motiven för att bygga in ett tolk- och översättarinstitut i universitetet i Stockholm. Vi har övervägt om det finns skäl att ha en filial till institutet – t. ex. vid universitetet i Göteborg. För närvarande finns inga resurser för en sådan verksamhet. Det får bli en fråga för institutets styrelse att ta ställning till vid en senare tidpunkt.

Tolk- och översättarinstitutet bör ledas av en styrelse som utses av regeringen. Vi förutsätter att institutet får en aktiv styrelse, som kommer att bevaka utvecklingen inom sitt ansvarsområde och bl. a. se till att dimensioneringen av utbildningen kommer att motsvara samhällets behov av tolkar och översättare.

Styrelsens ordförande bör vara en person med omvitnad kännedom om allmänna samhällsfrågor och med viss kunskap om tolk- och översättarfrågor, och som inte företräder partsintressen. I styrelsen bör ingå företrädare för universitetet i Stockholm, SIV, SÖ, KK, rikspolisstyrelsen och domstolsverket. Vidare bör Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet samt Sveriges exportråd ingå. Vi anser att styrelsen bör ha ett garanterat inslag av språkvetenskaplig kompetens i svenska, varför vi föreslår en plats för Svenska språknämnden – som har nära samarbete med Sverigefinska språknämnden. I institutets styrelse bör också finnas en företrädare från tolkarnas organisationer och en företrädare för translatorernas organisation. En representant för tolkförmedlarna vid invandrarbyråerna bör

ingå. Slutligen bör de studieförbund och folkhögskolor som anordnar tolkurser företrädas av en representant för vardera gruppen i styrelsen. LO har vid överläggning med arbetsgruppen (1984-05-25) förklarat sig inte göra anspråk på en plats i styrelsen.

Det finns många intressenter inom tolk- och översättarsektorn, varav följer att styrelsen kan synas bli alltför stor med sina 16 ledamöter. Vi förutsätter emellertid att institutets styrelse skapar effektiva arbetsformer och att den inom sig utser ett arbetsutskott.

Tolk- och översättarinstitutet, som i första hand skall svara för utbildning och fortbildning av tolkar och översättare samt ha ett övergripande ansvar för merparten av tolkutbildningen i landet, skall ha en föreståndare, lärarresurser och administrativ personal. (Våra förslag berör inte försvarrets utbildning av tolkar.) Vi föreslår att resurserna för själva utbildningen skall läggas ut på olika språkinstitutioner vid universitetet – via linjenämndsorganisationen. De flesta lärarna kommer att knytas till institutet endast på tidsbegränsade förordnanden. Institutet måste också förfoga över några fasta lärarresurser i vissa strategiskt valda språk med tanke på kontinuiteten i arbetet vid institutet och det utvecklingsarbete som skall bedrivas. De bör förordnas vid aktuella språkinstitutioner på medel från institutet.

Det får bli en fråga i det förberedande organisationsarbetet att mera i detalj reda ut hur institutets organisation skall byggas upp. Vi föreslår att UHÄ får ansvara för detta förberedande organisationsarbete. Det förefaller dock lämpligt att de fasta lärarna blir förordnade vid aktuella språkinstitutioner på medel från institutet.

Enligt vårt förslag skall institutet ha ett ansvar för kontakttolkutbildningens kursplaner och kunna arbeta med pedagogisk rådgivning. För detta behövs en tjänsteman, som kan hålla kontinuerlig kontakt med berörda folkhögskolor och studieförbund. Vidare behövs en tjänsteman för allmänna uppgifter och en sekreterare. Tjänstetyperna får på sedvanligt sätt preciseras i organisationsarbetet.

5.2 Institutets övergripande ansvar m. m.

Vid våra kontakter med myndigheter och organisationer har många förordat en koppling mellan kontakttolkutbildningen och institutet, så att tolk- och översättarinstitutet får ett övergripande ansvar för kursplaner och utbildning. Vi ställer oss bakom dessa krav och föreslår att den ordningen införs. Det finns då en risk för kollision mellan institutets strävan efter målinriktad utbildning och de friare arbetsformerna inom studieförbunden och folkhögskolan. Vi anser att någon detaljstyrning av tolkutbildningen inom studieförbunden och folkhögskolan inte är påkallad. Tvärtom bör institutet så långt möjligt ha en rådgivande funktion gentemot andra utbildningsanordnare på området. Flera av landets främsta tolkex-

perter torde komma att knytas till institutet, och det är rimligt att de får tillfälle att påverka kontakttolkutbildningen, i synnerhet som tolkanvändarna har rätt att ställa höga krav på kvalitet hos tolkarna.

Till skillnad från den särskilde utredaren av tolkutbildningen har vi inte funnit anledning att föreslå förändringar inom kontaktutbildningen. Vi har visserligen påpekat vissa kvalitativa brister i studieförbundens tolkutbildning, men vår slutsats är att kontakttolkutbildningen bör finnas kvar i sin nuvarande form. Vi anser att utvecklingen mot allt fler s. k. samverkanskurser mellan studieförbund och folkhögskola är till fördel för kontakttolkutbildningen, och att bristerna är av den karaktären att de kan rättas till. Vi vill i detta sammanhang påpeka att vi ej heller har funnit anledning att föreslå några förändringar vad gäller utbildningen av s. k. arbetsplatstolkar. Vi har tidigare konstaterat att alternativet till en arbetsplatstolk i de flesta fall är att invandringen eller flyktingen på en arbetsplats inte får någon tolkhjälp alls. Vi föreslår dock att termen arbetsplatstolk utmönstras och ersätts av benämningen tvåspråkigt kontaktombud.

När det gäller frågor som rör rådgivning angående pedagogik, metodik, läromedel etc. bör tolk- och översättarinstitutet ha ett långtgående ansvar för kontakttolkutbildningen. Däremot bör SÖ behålla de rent administrativa frågorna som rör statsbidragen. Det innebär att institutet och SÖ får ett delat ansvar för samråd med utbildningsanordnarna inom kontakttolkutbildningen. På det lokala planet medför vårt förslag inga större förändringar. Också i fortsättningen blir det de lokala initiativen som kommer att avgöra i vilken utsträckning tolkkurser av olika slag kommer att anordnas.

Vi har inte funnit anledning att föreslå några förändringar i det studiesociala stöd som för närvarande utgår vid högskolestudier eller i de förmåner som finns för deltagarna i de långa tolkkurserna vid folkhögskolorna. Beträffande kortare kurser inom kontakttolkutbildningen har möjligheterna att ersätta kursdeltagarna för förlorad arbetsförtjänst förbättrats under senare år.

Om institutet anordnar en tolkutbildning på ett i Sverige sällsynt språk, kan det bli svårt att rekrytera studerande. I en sådan situation vore det värdefullt om särskilda studiesociala insatser kan komma till stånd. Institutets styrelse kan t. ex. i en kommande anslagsframställning föra fram förslag om att ge utbildningsbidrag som vid bristyrkesutbildning.

Ibland uppkommer krav på mycket snabba insatser för att klara ett akut behov av tolkar, t. ex. när en stor flyktinggrupp med kort varsel skall tas om hand i Sverige. I bilagorna 1 och 2 redovisar vi de insatser som vidtogs för att utbilda assyriska och kantonesisktalande kontakttolkar. I avsnitt 3.4 har vi beskrivit det nya flyktingmottagandet. Vi anser, i likhet med utredaren i betänkandet Reformerad utbildning, att tolk- och översättarinstitutet skall ha en generell beredskap att kunna organisera och ansvara för att utbildning av tolkar genomförs i akuta situationer.

Om ett nordiskt samarbete kring tolk- och översättarfrågorna kommer

till stånd, föreslår vi att institutet får ansvar för denna samverkan. Sannolikt träder den nordiska språkkonventionen i kraft under år 1985. I Sverige kommer SIV att bli tillsynsmyndighet för denna konvention. Det innebär att institutet bör ha kontakt med SIV i frågor som rör den nordiska språkkonventionen.

5.3 Utbildningsuppgifter för institutet

Utbildning blir den mest omfattande verksamheten vid institutet. Såväl tolkutbildningen som översättarutbildningen bör ligga på en hög språkfärdighetsnivå i så måtto att förkunskaperna i det aktuella främmande språket och i svenska skall vara höga. De bör dokumenteras vid ett antagningsprov på samma sätt som sker för tolklinjen och översättarlinjen.

Vi föreslår att en reguljär översättarutbildning inrättas vid institutet. Det blir en uppgift för styrelsen att närmare precisera uppläggningsen av denna utbildning. Som vi tidigare framhållit måste de ansvariga slå vakt om en hög kvalitet på utbildningen. Styrelsen får avgöra svårighetsgraden på antagningsproven. Vi anser att en kurs som omfattar 80 poäng, dvs. två års studier, är lämplig i ett inledande skede.

De erfarenheter vi har redovisat från högskolans tolkutbildning talar för ett begränsat behov av längre tolkutbildningar. Ett undantag är utbildning av tolkar i finska. Det är rimligt att institutet koncentrerar sig på kortare utbildningar med lägre poängtal än nuvarande linjer – även med hänsyn till våra förslag om förkunskapskrav. Kurser om 20 eller 40 poäng motsvarande de olika etapperna inom den nuvarande tolklinjen bör vara regel. Härvid bör utbildningen komma att omfatta flera språk och flera specialinriktningar. Även starkt specialinriktade kurser under 20 poäng, t. ex. tolklärarkurser, bör erbjudas. Om så befinns lämpligt av institutets styrelse, bör det även finnas möjligheter att anordna längre tolkutbildningar som motsvarar den nuvarande tolklinjen.

Vi föreslår att tolk- och översättarinstitutet anordnar påbyggnadskurser för tolkar, som nått nivån för godkänd tolk. Dessa kurser gäller dem som önskar skaffa sig specialkompetens som t. ex. rättstolk eller kommersiell tolk. Vi anser att den som inte är godkänd tolk bör få tillfälle att genomgå ett antagningsprov, så att också skickliga tolkar som inte genomgått KK:s godkännandeprov kan skaffa sig fördjupade kunskaper.

Institutet bör också svara för korta fortbildningskurser för yrkesverksamma tolkar och översättare. Till en del bör sådan fortbildning – liksom den tidigare nämnda påbyggnadsutbildningen – kunna ske i samarbete med folkhögskolor. Det blir styrelsens sak att dra upp riktlinjerna för dessa båda typer av kurser.

Så snart som möjligt bör den reguljära översättarutbildningen utvärderas, varefter styrelsen för institutet har underlag för en eventuell revidering. Redan nu kan man slå fast att en tvåårig kurs inte kan leda direkt till

auktorisation, utan den får utgöra ett steg på vägen mot KK:s translatorsprov. Man bör emellertid sträva efter att på sikt nå en sådan kvalitet på utbildningen att utbildningsbevis på genomgången utbildning utgör tillräcklig trygghet för brukaren av översättarens tjänster. Vid lämpligt tillfälle bör styrelsen ta ställning till möjligheterna att ge distansundervisning och att ge de studerande tillfälle att studera på halvfart.

Vi föreslår även att styrelsen får i uppdrag att dra upp riktlinjer för en kompletterande översättarutbildning för godkända tolkar som har fallenhet för översättningsarbete. Det gäller bl. a. att fastlägga nivån på ett antagningsprov. Vi anser vidare att institutets styrelse på sikt skall undersöka möjligheterna till en etappavgång från översättarlinjen.

En viktig uppgift för institutet blir att anordna kurser för handledare i tolkutbildning – företrädesvis kontakttolkutbildning. Vi avstår från att närmare precisera formerna för eller omfattningen av sådana kurser. Detta får bli en fråga för institutets styrelse att ta ställning till.

5.4 Utvecklingsarbete vid institutet

Det pedagogiska utvecklingsarbetet, t. ex. framställning av läromedel, samt den metodutveckling som är naturlig för tolk- och översättarutbildning bör åvila institutet. Härvid kan stora fördelar dras av samarbetet med universitetets institutioner. Ett sådant utvecklingsarbete med inriktning på tolkning och översättning låter sig väl inordna i det reguljära språkpedagogiska utvecklingsarbetet inom universitetet.

Vi föreslår att det samlade ansvaret för läromedelsutveckling läggs på tolk- och översättarinstitutet. Det innebär att institutet övertar dessa uppgifter från SÖ.

Vi anser att den nuvarande spridningen av det terminologiska och lexikaliska arbetet på flera instanser – bl. a. SIV, Sveriges Exportråd, Tekniska nomenklaturcentralen (TNC), Svenska språknämnden och Sverigefinska språknämnden – inte behöver vara till nackdel för verksamheten. Varje instans har sitt naturliga ansvarsområde och sitt eget kompetensområde. Däremot har det visat sig att samordningen av verksamheten kunde vara mer rationellt och effektivt ordnad.

I betänkandet Reformerad tolkutbildning tar utredningsmannen även upp frågan om terminologiskt utvecklingsarbete på invandarspråk och framför den meningen att det föreslagna tolk- och översättarinstitutet bör vara den naturliga samordnaren av arbetet på detta område. Vi anser det vara mer naturligt att Svenska språknämnden får detta samordningsansvar med tanke på att där finns en bred språkvetenskaplig kompetens och att nämnden bedriver ett omfattande terminologiskt arbete.

Svenska språknämnden har utrett frågan om formerna för en samordning av det terminologiska arbetet. År 1983 anvisade regeringen resurser åt nämnden för ett pilotprojekt som skulle komplettera utredningen. Sedan

projektet har genomförts har nämnden kommit in med förslag (1984-05-29) till regeringen om riktlinjer för hur det terminologiska utvecklingsarbetet skall utföras. Enligt förslaget skall Svenska språknämnden vara huvudansvarig för och samordnare av verksamheten. Regeringen har ännu inte fattat beslut i frågan. Vi har tidigare nämnt skäl som talar för att Svenska språknämnden skall få ett huvudansvar för det terminologiska utvecklingsarbetet och ha ansvar för samordningen av detsamma. Arbetsgruppen föreslår således att Svenska språknämnden får detta ansvar. Vi föreslår vidare att tolk- och översättarinstitutet får ett medengagemang i det terminologiska arbetet och att institutet blir representerat i den utvecklingsgrupp som enligt språknämndens förslag kommer att leda verksamheten.

I rapporten Översättningsverksamheten i statsförvaltningen föreslår statskontoret att subventioneringen av SIV:s översättningsservice skall upphöra. Anslaget, som uppgår till 500 000 kr per budgetår, skall täcka kostnader för bl. a. terminologiskt arbete och vissa uppdrag som inte ger full kostnadstäckning. Endast 100 000 kr skall enligt kontorets förslag ställas till SIV:s förfogande att disponeras för rådgivning som inte kan hänföras till visst uppdrag. Huvuddelen av de remissinstanser som har tagit ställning i denna fråga har gått emot statskontorets förslag. Enligt vår mening bör den översättningsservice som behövs inom statsförvaltningen vara efterfrågestyrd och så långt möjligt ekonomiskt självbärande. Det är emellertid inte möjligt att helt upphöra med subventioneringen av SIV:s översättningsservice med hänsyn till språksektionens speciella uppgifter – bl. a. med hänsyn till det terminologiska arbete som SIV även framgent delvis måste bedriva, i synnerhet på nya invandrarspråk. Vi föreslår därför att SIV:s språksektion i fortsättningen bör få ett anslag på 200 000 kr per budgetår. Vi föreslår vidare att 100 000 kr av det nuvarande anslaget bör tas i anspråk av Svenska språknämnden för terminologiskt arbete, medan resterande 200 000 kr bör överföras till tolk- och översättarinstitutet – allt under förutsättning att språknämnden får ett samordnande ansvar för det terminologiska arbetet och att institutet får ett medengagemang.

Sedan flera år pågår arbete på olika håll med att ta fram lexikon av olika slag, i första hand på invandrarspråk. Genom SÖ:s försorg har ett antal ficklexikon för kontakttolkar tagits fram. Universitetens språkinstitutioner bedriver lexikaliskt arbete i varierande omfattning. Vi föreslår att tolk- och översättarinstitutet får ett initierande och samordnande ansvar för dylikt lexikaliskt arbete inom tolkspråken. Uppgifter som t. ex. SIV eller SÖ haft inom detta område bör överföras till tolk- och översättarinstitutet.

Vad gäller forskning inom tolk- och översättarområdet har ytterst lite presterats hittills i Sverige. Här får institutets styrelse beträda i det närmaste jungfrulig mark och dra upp riktlinjer för framtida forskningsinsatser. Institutets uppgift blir här att ta initiativ och att driva på – inte att utföra forskning.

5.5 Provverksamhet och auktorisation

Vi föreslår att KK behåller ansvaret för provverksamheten. De som genomgått en fullständig tolkutbildning vid institutet och erhållit ett utbildningsbevis skall inte behöva genomgå kollegiets prov. Detta system bör prövas under några år för att sedan bli föremål för en utvärdering.

Kommerskollegium bör behålla ansvaret för auktorisationen av tolkar och översättare samt ha tillsyn över dessa yrkesgrupper. Ett godkännande som tolk respektive en auktorisation som translator gäller för närvarande i princip under fem år. Vi avvisar förslaget om livslång auktorisation. Vi föreslår i stället ett obligatoriskt omprov för både tolkar och translatorer efter tio år för att få förnyad auktorisation. Denna omprövning skall också gälla för dem som genomgått institutets tolkutbildning.

Den rådgivande nämnden vid KK har fungerat tillfredsställande och den bör bibehålla nuvarande arbetsformer. En företrädare för tolk- och översättarinstitutet bör ingå i den rådgivande nämnden.

6 Kostnadsberäkningar

6.1 Disponibla resurser för tolk- och översättarutbildning

Vi räknar med att institutet i första hand bör få disponera medel som motsvarar kostnaderna för tolkutbildningen i talade språk inom högskolan innevarande budgetår (1984/85). Resurserna för tolkutbildning i teckenspråk berörs inte. Den utbildningen bör ligga utanför institutet i anslutning till forskningen i dövas språk vid universitetet i Stockholm. Utbildningsvolymen för tolkutbildningen inom högskolan har reducerats de tre senaste budgetåren, bl. a. i avvaktan på översynen av tolkutbildningarna. Det är klart utsagt att denna neddragning är temporär, något som institutets styrelse måste beakta vid kommande anslagsframställningar.

För kontakttolkutbildningen vid folkhögskolor och inom studieförbund finns anslaget sammanlagt 3,5 milj. kr innevarande budgetår. De egentliga utbildningskostnaderna uppgår till 1 402 800 kr och kostnaderna för studie-socialt stöd uppgår till 1 578 000 kr. De resterande medlen skall disponeras för utbildningsanordnarnas administrativa och pedagogiska merkostnader samt utgifter för information, framtagning av studiematerial och pedagogiskt utvecklingsarbete inom kontakttolkutbildningen.

Vi räknar inte med någon omfördelning av medel mellan högskolans tolkutbildning och kontakttolkutbildningen som skulle innebära att medel från SÖ:s anslag för kontakttolkutbildning skulle överföras till institutet. Vi gör dock ett undantag för två mindre anslagsposter, nämligen anslagen för information och viss administration samt framtagning av studiematerial och pedagogiskt utvecklingsarbete. Dessa medel på sammanlagt 390 000 kr föreslår vi bör överföras till institutet. I och med att tolk- och översättarin-

stitutet övertar ansvaret för kontakttolkutbildningens innehåll och mål samt den pedagogiska rådgivningen från SÖ bör en motsvarande överföring av personalresurser ske. SÖ:s resurser för frågor som rör kontakttolkutbildning, inklusive administration av statsbidrag, är för närvarande tre heltidstjänster. Vi föreslår att två heltidstjänster skall föras över till institutet.

Vi räknar med en överföring av en viss del av KK:s medel för provverksamhet. Detta kan ske, eftersom provverksamheten vid kollegiet avlastas i och med att de som genomgått en fullständig tolkutbildning vid institutet skall likställas med dem som blivit godkända i KK:s prov för att bli godkänd tolk. Vi beräknar att 100 000 kr kan överföras från KK till institutet.

Under arbetsmarknadsdepartementets huvudtitel finns en anslagspost, D4, som avser bidrag till SIV:s översättningsservice. Anslagsposten skall täcka det underskott som uppkommer i samband med språksektionens översättningsverksamhet. Vissa av sektionens uppgifter, t. ex. det terminologiska utvecklingsarbetet, kan inte finansieras genom de medel som uppkommer genom översättningsuppdragen. Det s.k. D4-anslaget skall täcka de extra kostnaderna för språksektionen. Vi beräknar att 200 000 kr från denna anslagspost kan överföras till tolk- och översättarinstitutet för att användas i institutets arbete med terminologiska och lexikaliska frågor.

Disponibla resurser

1. Anslag till högskolans tolkutbildning bå 84/85	1 578 tkr
2. Anslag till högskolans översättarutbildning bå 84/85	450 tkr
3. Medel för information och pedagogiskt utvecklingsarbete inom kontakttolkutbildningen	390 tkr
4. Överföring av 2 bd/bs-tjänster från SÖ	310 tkr
5. Överföring av medel från KK	100 tkr
6. Överföring av medel från D4-anslaget i A-dep:s huvudtitel	200 tkr
	3 028 tkr

6.2 Beräknade kostnader för tolk- och översättarinstitutet

Vi har utgått från att tolk- och översättarinstitutet inrättas vid universitetet i Stockholm och att resurserna för utbildningen läggs ut på olika språkinstitutioner. Det innebär bl. a. att avsättning för universitetets s.k. gemensamma ändamål – dvs. lokaler, städning, telefon, kopiering etc. – tas från de budgeterade resurserna för utbildning. Institutet skall ha en föreståndare samt fast anställd personal för undervisning, utvecklingsarbete och administration. Vidare skall resurser finnas för tidsbegränsade förordnanden av i första hand tolklärare. Huvudansvaret för institutets undervisnings- och utvecklingsarbete bör ligga på tre universitetslärare. Det får bli en fråga i det förberedande organisationsarbetet vid UHÄ att reda ut till vilka språk dessa tjänster skall knytas. Det förefaller lämpligt att

dessa lärare blir förordnade vid aktuella språkinstitutioner på medel från institutet.

Institutet skall ha ansvaret för kontakttolkutbildningens kursplaner och kunna arbeta med pedagogisk rådgivning. För detta behövs en tjänsteman, som kan ha kontakter med berörda folkhögskolor och studieförbund. Vidare behövs en tjänsteman, som skall arbeta med allmänna uppgifter. Tjänstetyperna och lönegraderna får preciseras i organisationsarbetet. Vi har därför avstått från att ange lönegrader för tjänsterna vid institutet. Som riktpunkt när vi beräknat resurserna för administration har vi gjort jämförelser med liknande verksamhetsområden.

De administrativa kostnaderna för institutet kan hållas nere, om den administration som hänför sig till själva utbildningen kan läggas på språkinstitutionerna – allt inom ramen för tilldelade resurser för de kurser som skall ges. Vad gäller studiekurativa åtgärder kan institutet repliera på universitetets resurser.

De medel som anvisas för institutets verksamhet anser vi anslagstekniskt bör ställas till universitetets förfogande. Det anslag i statsbudgeten som kommer ifråga är reservationsanslaget Utbildning för kultur- och informationsyrken (budgetåret 1984/85 med litterabeteckning D 12 under åttonde huvudtiteln). Regeringen bör i regleringsbrev föreskriva, under anslagsposten Universitetet i Stockholm, att visst belopp skall användas för verksamheten vid institutet.

I anslutning härtill vill vi erinra om följande. Enligt gällande ordning fastställer riksdagen, på förslag av regeringen, vilka allmänna utbildningslinjer som skall finnas. Riksdagen anger därvid respektive linjes benämning, längd och lokalisering. Vårt förslag innebär, att tolklinjen skall utgå ur förteckningen över allmänna utbildningslinjer. Riksdagen kommer med vårt förslag att årligen ta ställning till de medel som regeringen i budgetpropositionen föreslår skall avse institutets verksamhet. Vi utgår från att institutet fortlöpande, i verksamhetsberättelse eller på annat sätt, kommer att rapportera bl. a. om hur kursutbudet utvecklas.

Beräknade kostnader

1. Resurser för utbildning	
Tolkutbildning med 60 åpl (inkl. medel till gemensamma ändamål)	1 578 tkr
Översättarutbildning med 30 åpl (inkl. medel till gemensamma ändamål)	450 tkr
2. Resurser för institutets egen administrativa personal	610 tkr
(1 föreståndare	
1 tjm med ansvar för kontakttolkutbildningen	
1 tjm för allmänna uppgifter	
1 sekreterare)	
3. Terminologiskt arbete, övrigt utvecklingsarbete, bokinköp m. m.	390 tkr
	3 028 tkr

KOMMERSKOLLEGIUM

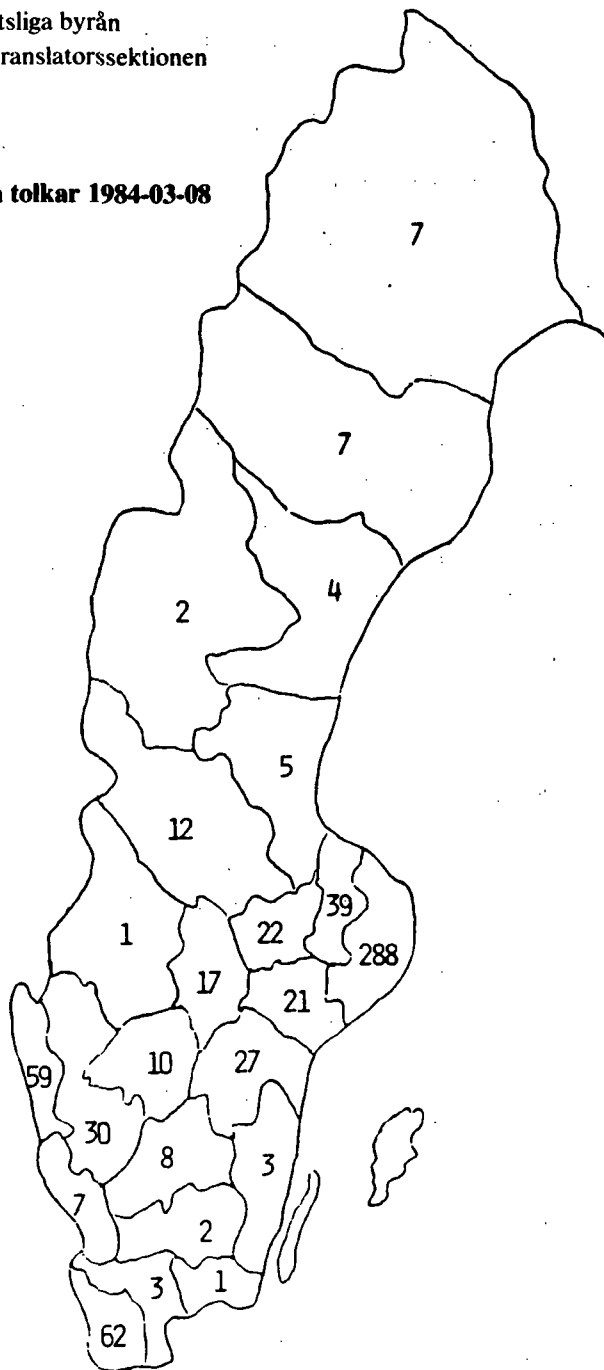
Näringsrättsliga byrån

Tolk- och translatörssektionen

1984-03-08

Godkända tolkar 1984-03-08

Totalt 637

Bilaga 4

Län	Stockholms län	Uppsala län	Södermanlands län	Östergötlands län	Jönköpings län	Kronobergs län	Kalmar län	Götlands län	Blekinge län	Kristianstads län	Malmöhus län	Hallands län	Göteborgs- och Bohus län	Älvsborgs län	Skaraborgs län	Värmlands län	Örebro län	Västmanlands län	Kopparbergs län	Gävleborgs län	Västernorrlands län	Jämtlands län	Västerbottens län	Norrbottens län	Totalt
Språk																									
Arabiska	9		2																						12
Engelska	4	1	1								3	3	3	1			12	18	12	5	3	1	5	7	12
Finska	132	14	16	18	3		1			1	9	3	20	23	9										312
Franska	8	2									1	1	1								1				13
Grekiska	15	1	1	1							4	3	2	1											28
Isländska	1																								1
Italienska	3																	1							4
Kantonesiska											1														1
Makedoniska											1														1
Nederländska	2			1							2														5
Persiska	1	2									1														5
Polska	21	4		1	2					12			7	1			2					1			51
Portugisiska													2												2
Rikskinesiska	1					1					1														2
Ryska	5										1		2												8
Serbokratiska	14	1		3	2						9		8	1	1	1	1								41
Spanska	39	11		1		1	1	1		1	11	1	5	2	1	1	2							77	8
Tjeckiska	3	1		1	1								1	1											19
Turkiska	14	2											2												20
Tyska	12		1								3	3	3				1								15
Ungerska	4			1			1				5		3												15
Totalt	288	39	21	27	8	2	3	1	3	62	7	59	30	10	1	17	22	12	12	5	4	2	7	7	637

Bilaga 5

KOMMERSKOLLEGIUM

Näringsrättsliga byrån

Tolk- och translatrorssektionen

1984-08-30

Sammanställning av kostnader (tkr) för tolk- och translatrorsverksamheten på kollegiet budgetåren 1978/79–1983/84^{1 2}

	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	Totalt för perioden
Löner	666	830	863	1 029	1 115	802 ³	5 305
Konsultmedel	851	1 124	1 149	777	679	856	5 436
Övriga kostnader re- sor, annonsering etc.	99	101	124	152	213	155	844
	1 616	2 055	2 136	1 958	2 007	1 813	11 585
Intäkter (./.)	58	70	114	124	103	143	612
Nettokostnader	1 558	1 985	2 022	1 834	1 904	1 670	10 973⁴

¹ Uppgift om kostnaderna för budgetåren 1975/76–1977/78 finns hos statens industriverk (SIND).² Lokalkostnader, telefoner, kontorsmaterial m. fl. samkostnader ej inräknade.³ Nedgången i lönekostnaderna förklaras bl. a. av en vakantsatt tjänst och föräldraledighet.⁴ Genomsnittlig nettokostnad per budgetår under perioden: 1 829 tkr.

KOMMERSKOLLEGIUM
Näringsrättsliga byrån
Tolk- och translatorsektionen
1984-08-30

Antal deltagare resp. antal godkända under perioden 1975–V 1984

	1976–V 1978		1978/79		1979/80		1980/81		1981/82		1982/83		1983/84		Totalt		Upp- hävda aukt.	Aktuellt antal
	Delt.	Godk.	Delt.	Godk.	Delt.	Godk.	Delt.	Godk.	Delt.	Godk.	Delt.	Godk.	Delt.	Godk.	Delt.	Godk.		
Prov för godkännande som tolk	624 ¹	270 ²	283	66	442	140	324	83	284	63	238	48	290	73	2 485	743	69	674 ³
Prov för bevis om speciell kompetens	131 ¹	68 ²	35	15	46	15	39	11	41	15	40	8	27	11	359	143	14	129 ⁴
Prov för bevis om speciell kompetens som sjukvårdstolk	–	–	14	1	8	4	28	10	43	7	25	4	32	5	150	31	–	31
Prov för auktorisation som translator	454	57	110	11	141	11	158	17	107 ⁵	12	102 ⁵	14	205	17	1 420	139	63	315 ^{6, 7}

¹ Varav 73 st. deltog endast i kompletterande prov (av SIV eller SÖ examinerade rättstolkar)

² Varav 48 st. ur gruppen ovan.

³ 670 personer, 4 personer innehar godkännande i två språk.

⁴ 128 personer, 1 person innehar RT-bevis i två språk.

⁵ Translatörsprov anordnades endast under våren.

⁶ Varav 253 personer, vissa personer auktoriserade från och till ett språk, andra auktoriserade från eller till olika språk.

⁷ Varav 138 "gamla" translatorer, auktoriserade av handelskamrar eller handels- och sjöfartsnämnden i Göteborg.

Bilaga 7

Förteckning över arbetsgruppens överläggningar med myndigheter och organisationer

- 1984-03-08 Sveriges tolkförbund (STOF), Godkända tolkars riksorganisation (GTR), Föreningen auktoriserade translatorer (FAT) samt KK var för sig
- 1984-03-20 UHÄ, SÖ samt Riksförbundet för personal vid invandrarbyråer (RIB) var för sig
- 1984-04-28 Svenska kommunförbundet, domstolsverket samt rikspolisstyrelsen var för sig
- 1984-04-30 SIV
- 1984-05-04 Landstingsförbundet
- 1984-05-25 ABF och LO samtidigt
- 1984-08-30 Svenska språknämnden och Sverigefinska språknämnden samtidigt

Bilaga 8

Använda förkortningar

ABF	Arbetarnas Bildningsförbund
AMS	arbetsmarknadsstyrelsen
AMU	arbetsmarknadsutbildning
Ds	departementsserie
DU	diskrimineringsutredningen
EG	Europeiska gemenskapen
FAT	Föreningen auktoriserade translatorer
FRU	förvaltningsrättsutredningen
GTR	Godkända tolkars riksförbund
In U	inrikesutskottet
IPOK	invandarpolitiska kommittén
JO	justitieombudsmannen
KK	kommerskollegium
KV	Kursverksamheten
LO	Landsorganisationen i Sverige
NAUT	nordiska arbetsmarknadsutskottet
NO	näringsfrihetsombudsmannen
OECD	Organisationen för ekonomisk utveckling
prop	proposition
RIB	Riksförbundet för personal vid invandrarbyråer
RPS	rikspolisstyrelsen
rskr	riksdagens skrivelse
SAF	Svenska arbetsgivareföreningen
SACO/SR	Sveriges akademikers centralorganisation och Statstjänstemännens riksförbund
SCB	statistiska centralbyrån
SEMKA	Statistiska Ekonomiska Matematiska Konsulter AB
sfi	svenska för invandrare
SFS	svensk författningssamling
SIV	statens invandrarverk
SKU	språk- och kulturarvsutredningen
SOU	statens offentliga utredningar
STOF	Sveriges tolkförbund
SV	Studieförbundet Vuxenskolan
SÖ	skolöverstyrelsen
TBV	Tjänstemännens Bildningsverksamhet
TCO	Tjänstemännens Centralorganisation
UHÄ	Universitets- och högskoleämbetet
UKÄ	Universitetskanslerämbetet
UNESCO	FN-organ för kulturfrågor

Innehållsförteckning

1 Inledning	2
1.1 Tidigare riksdagsbehandling av frågor om tolkservice m. m. ...	2
1.2 Arbetsgruppen för tolkfrågor	3
1.3 Arbetsgruppens viktigaste förslag m. m.	4
2 Föredragandens överväganden	4
2.1 Ett invandrapolitiskt perspektiv	4
2.2 Erfarenheter av hittillsvarande tolk- och översättarutbildning	5
2.3 Ett tolk- och översättarinstitut	6
2.4 Kontakttolkutbildningen	9
2.5 Vissa frågor om auktorisation m. m.	9
2.6 Vissa övriga frågor	10
3 Hemställan	11
4 Beslut	11
Bilaga Sammanfattning av rapporten Ds A 1984: 11 Tolk- och över- sättarservice i utveckling	12